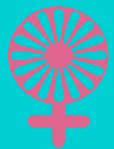

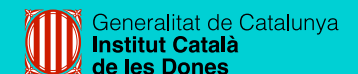
DIAGNOSI INTERSECCIONAL

DE LES NECESSITATS DE LES DONES GITANES VÍCTIMES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

I el seu abordatge des dels serveis de la xarxa d'atenció

ESTUDI EXPLORATORI SOBRE EL VIATGE DE LES DONES ROMANÍS QUE ABANDONEN SITUACIONS DE VIOLÈNCIA MASCLISTA A CATALUNYA

Redacció realitzada per:

Patricia Caro Maya
Rromane Glasura Veus Gitanes

Versió en Català maig 2021

Aquesta Diagnosi Interseccional de les necessitats de les dones gitanes víctimes de la violència de masclista i el seu abordatge des dels serveis de la xarxa d'atenció: estudi exploratori sobre el viatge de les Dones Romanís que abandonen situacions de violència masclista a Catalunya. Està finançat pel Ministeri d'Igualtat i el Institut Català de les Dones ICD

Aquesta publicació reflecteix només les opinions dels seves autores i no es pot atribuir cap responsabilitat a l'Institut Català de les Dones per l'ús que pugui fer de la informació continguda en aquest document.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	4
1. PROCÉS D' INVESTIGACIÓ, FORMACIÓ I CREACIÓ DE DOCUMENTS PEDAGÒGICS	6
1.1. Investigació	6
1.2. Creació de materials pedagògics i formació de professionals	9
1.3. Seguiment	9
2. IMPORTÀNCIA D' INVESTIGAR LES NECESSITATS DE LES DONES ROMANÍS QUE DECIDEIXEN ABANDONAR UNA SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA	10
3. LA INTERSECCIONALITAT I LES DONES ROMANÍS	11
4. LA CONVENCIÓ CONTRA LA DISCRIMINACIÓ DE LA DONA DE NACIONS UNIDES (CEDAW)	14
4.1. ¿Què diu el Comitè CEDAW sobre les dones romanís a l'estat espanyol?	17
5. LA DISCRIMINACIÓ DE GÈNERE I L' ANTIGITANISME EN L'ÀMBIT EUROPEU	18
5.1. Marcs polítics referents a la igualtat entre dones i homes i contra la violència masclista i de gènere	18
5.2. Marcs europeus vinculants relatius a la inclusió de la població gitana i l'antigitanisme	20
6. MARCS LEGISLATIUS NACIONALS I AUTONÒMICS REFERENTS A LA IGUALTAT ENTRE DONES I HOMES, AIXÍ COM LA ERRADICACIÓ DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA I DE GÈNERE	21
6.1. Marcs legislatius d'àmbit estatal	21
6.2. Marc legislatiu d'àmbit Autonòmic	22
7. SERVEIS AUTONÒMICS I LOCALS DIRIGITS A LES DONES VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA	23
7.1. Modificació de la llei 5/2008	35
8. OBJETIUS DE LA INVESTIGACIÓ	38
9. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ	39
9.1. Metodologia	42
9.1.1. Eines	42
9.1.2. Mostra	44
10. RESULTATS	45
10.1. Definició compartida de la violència masclista	45
10.2. Recorregut de les dones romanís que decideixen abandonar una situació de violència masclista	47
10.3. La percepció de les dones romanís al llarg del procés d'abandonament de la situació de violència masclista	52
10.4. Les pressions percebudes i les pors. De la denúncia per violència a la custòdia dels fills i filles	56
11. CONCLUSIONS	60
12. RECOMANACIONS	62
13. BIBLIOGRAFIA	66

L'Associació Veus Gitanes es constitueix com a entitat, registrada l'any 2011 a Barcelona, conformada per un grup ampli de dones gitanes que tenen l'interès comú de crear una xarxa de col·laboració i d'intercanvi, així com de treballar en projectes comuns per tal de transformar la situació personal, política, econòmica, social i cultural de les dones gitanes i de les dones en general.

La creació de l'associació és el fruit d'un recorregut previ que es remunta a un dia tan assenyalat com el 8 d'abril de 2006, quan s'anunciava el naixement de la primera ràdio romaní: Veus Gitanes (Rromane Glasura).

El projecte era fruit de la col·laboració de diferents entitats i dones de la comunitat gitana de la província de Barcelona. En el seu recorregut, amb la col·laboració d'una diversitat de dones gitanes, han construït un espai de representació i difusió de la cultura, idees i accions del poble gitano i, especialment, de la veu de les dones, un dels motors de canvi en la seva comunitat.

Augmentar la poca visibilitat de les dones gitanes o que, en fer-se visibles, no sigui de manera esbiaixada i estereotipada passa per fer accions decidides i innovadores d'acord a noves realitats i nous escenaris. Apostar per un espai on les dones es converteixin en productores dels mitjans, en les gestores de continguts, en la creadores d'opinió, de reflexió i de diàleg constant. Aquest ha estat l'objectiu de Veus Gitanes. Només així s'ha pogut crear un espai de comunicació i diàleg entre cultures que ha reflectit la pluralitat d'identitats, veus i pensaments de les dones gitanes i del poble gitano.

Amb aquest recorregut, l'any 2011 Veus Gitanes consolida aquest treball en xarxa i col·laboratiu constituint-se en associació. D'aquesta manera amplia els àmbits d'actuació amb els següents objectius:

- Generar i estendre un debat plural sobre gènere, empoderament, cultura i dona gitana.
- Conscienciar i assessorar els governs de les diferents administracions públiques en la implementació dels marcs relatius a la igualtat de gènere, les violències masclistes i l'antigitanisme d'una manera multisectorial que inclogui les dones gitanes.
- Acompanyar l'accés a l'educació formal, no formal i informal de les dones i les joves romanís.
- Fomentar la participació i visibilitat del jovent gitano en els diferents àmbits de la societat.
- Promoure i difondre l'ús i estudi de les llengües catalana i romaní.
- Crear propostes d'acció de caràcter polític, social, cultural i econòmic relatives al poble gitano.

Partint d'aquests objectius que vertebraven la natura de tots els projectes de l'entitat, es vol assolir:

- Promoure l'equitat de gènere en la comunitat gitana i la societat en general.
- Contribuir a l'erradicació de l'antigitanisme des d'una mirada de gènere i interseccional.
- Lluitar per la ruptura d'estereotips i prejudicis des d'una perspectiva de gènere i interseccional.
- Donar a conèixer i visibilitzar els valors i la cultura gitana tenint en compte la diversitat i heterogeneïtat de la cultura.
- Fomentar el diàleg intergeneracional i entre cultures promovent la diversitat i el respecte.

En aquest marc descrit, l'Associació Veus Gitanes se centra en impulsar fonamentalment les següents accions:

- Crear espais de comunicació i diàleg dins del poble gitano i entre cultures que donin cabuda a la pluralitat d'identitats, veus, pensaments i accions del poble gitano, especialment de les dones gitanes.
- Dinamització de l'e-ràdio, del web i les xarxes socials, de continguts digitals audiovisuals.
- Impartició de tallers d'apropiació de les noves tecnologies per a un ús estratègic per combatre l'antigitanisme des d'una perspectiva de gènere i interseccional.
- Obrir espais de diàleg per desconstruir prejudicis i estereotips del poble gitano i en la desigualtat de gènere de les dones.
- Creació d'arxius i fonts documentals sobre la memòria històrica per donar a conèixer i dignificar en la societat el passat, persecució i reconeixement del poble gitano.

1. PROCÉS D'INVESTIGACIÓ, FORMACIÓ I CREACIÓ DE DOCUMENTS PEDAGÒGICS

A Veus Gitanes apostem per un model de canvi social que provingui de la investigació per a dissenyar un full de ruta que ens permeti aconseguir tots aquells objectius concrets per a millorar la situació tant simbòlica com material de les dones romanís.

Des d'aquesta perspectiva, amb aquest treball ens proposem donar el primer pas en la millora de les relacions entre les dones víctimes de violència masclista i les institucions encarregades de vetllar per la seva protecció, amb el propòsit de contribuir a la millora de l'accessibilitat dels serveis públics per a totes les dones. En aquest sentit, la investigació que aquí ens ocupa s'emmarca dins d'una estratègia més àmplia que pretén millorar el camí recorregut per les dones que abandonen situacions de violència masclista a través de tres eixos fonamentals: investigació, creació de materials pedagògics i formació de professionals, i finalment, seguiment.

1.1. Investigació

Durant el procés d'investigació que ens ocupa en aquest primer treball, partim de la necessitat d'implicar d'altres organitzacions en el disseny d'aquesta investigació. Per tant, abans de realitzar aquest treball hem obert un espai de participació i debat en el que s'ha convidat diverses organitzacions catalanes que intervenen amb dones romanís víctimes de violència masclista.

LES ORGANITZACIONS CONVIDADES A AQUEST EFECTE HAN ESTAT:

Organitzacions gitanes:

- Associació de Joves Gitanos del Barri de Gràcia (Barcelona)
- Lachó Bají Calí (Barcelona)
- Cooperativa Keras Buti
- Associació de dones gitanes Tumende Cali (Sabadell)
- Drom Kotar Mestipen
- Associació Futur (Lleida)
- Associació Carabutsí
- Associació Gitana de Sabadell

Organitzacions no gitanes:

- Fundació Surt
- Fundació Secretariado Gitano

Després d'elaborar aquesta primera exploració a les organitzacions no governamentals i fundacions, el grup motor que finalment va constituir el procés d'investigació van ser les següents entitats:

- Associació de Joves Gitanos del Barri de Gràcia (Barcelona)
- Fundació Surt
- Fundació Secretariat Gitano

La investigadora principal va elaborar tres propostes d'entrevista adaptades a les característiques de cada actor implicat en el recorregut efectuat per les dones que decideixen abandonar situacions de violència masclista.

Aquestes entrevistes inclouen tant ítems adaptats d'un qüestionari estandarditzat que es detallarà més endavant, com els ítems de consens resultat del treball en grups focals. Després de l'aprovació de les diferents entrevistes per part de l'equip coordinador de Veus Gitanes, es va procedir a la formació de les dones que realitzaven les enquestes per impedir la interferència de variables estranyes en la recollida de dades, i augmentar així la validesa interna de l'estudi.

L'equip que ha intervingut en el disseny i desenvolupament d'aquesta investigació ha sigut:

- Investigadora principal: *Patricia Caro Maya*
- Investigació coordinació del treball de camp: *Veus Gitanes*
- Entrevistadores: *Veus Gitanes*

1.2. Creació de materials pedagògics i formació de professionals

Després de la finalització de l'informe d'investigació, es preveu elaborar materials pedagògics que serviran de base per realitzar posteriors formacions i devolució dels resultats als diferents actors implicats en els processos impulsats per les dones romanís que desitgen abandonar una situació de violència masclista.

En aquest sentit, es preveu la traducció d'aquest informe al castellà i anglès per millorar la difusió dels resultats trobats, tant en persones participants com entre els diferents nivells administratius implicats en la protecció de les dones víctimes de violència masclista.

1.3. Seguiment

L'informe d'investigació inclourà un apartat de recomanacions recolzat sobre els resultats trobats i les conclusions elaborades, que ens permetrà realitzar un seguiment de les propostes realitzades per Veus Gitanes per millorar la qualitat del recorregut que efectuen les dones víctimes de violència masclista a través de totes les institucions encarregades de la seva protecció.

D'aquesta manera, preveiem que aquest seguiment permetrà millorar en cada cas el disseny de totes aquelles mesures necessàries per a l'erradicació de les violències masclistes des d'una mirada interseccional i ens permetrà fer de les investigacions una eina viva que s'autoperfeccioni al seu torn en la profunditat del coneixement d'aquest fenomen.

2.IMPORTÀNCIA D'INVESTIGAR LES NECESSITATS DE LES DONES ROMANÍS QUE DECIDEIXEN ABANDONAR UNA SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA

Les diferents formes de violència masclista contra les dones i nenes són una vulneració de drets humans flagrants tal com reconeix la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW).

En aquest sentit, totes les dones, independentment de la seva cultura, raça, ètnia, classe, orientació o identitat sexual i de gènere, lloc de naixement, estatus administratiu o edat, entre d'altres categories, tenen dret a no ser víctimes de cap de les diferents formes de violència masclista, i és responsabilitat dels diferents nivells administratius d'un estat garantir la seva prevenció, protecció i reparació.

No obstant això, des de Veus Gitanes hem detectat l'absència d'investigacions acadèmiques i dades estadístiques tant oficials com no oficials que rendeixin comptes de la situació de les dones romanís que afronten diferents formes de violència masclista en general, i violència en l'àmbit de la parella o exparella de manera particular.

D'aquesta manera, les dones romanís queden absolutament excloses de qualsevol coneixement que permeti avançar en les polítiques públiques que erradiquin les violències masclistes cap a les dones en general.

Per tot això, des de Veus Gitanes volem impulsar el primer estudi exploratori sobre el recorregut que efectuen les dones romanís quan són conscients de la violència i desitgen sortir-ne.

Així mateix, ens disposem a analitzar les percepcions i experiències de les dones romanís cap a les diferents estructures i serveis que protegeixen les dones, així com les percepcions de tots els actors implicats en aquest recorregut.

El nostre objectiu fonamental amb aquest primer treball exploratori és bàsicament posar sobre la taula la necessitat d'establir línies d'investigació i estadístiques oficials que aprofundeixin en aquest fenomen i serveixin de base per a dissenyar polítiques públiques que permetin implementar el dret de les dones a viure lliures de violències masclistes, també quan aquestes dones són romanís.

3. LA INTERSECCIONALITAT I LES DONES ROMANÍS

Per a orientar i emmarcar el nostre estudi, partim del marc teòric de la interseccionalitat dins de la teoria feminista. La interseccionalitat és un paradigma analític entorn a les jerarquies socials que impugna la premissa que la discriminació sexista és un fenomen homogeni. Partint d'aquesta base, afirma que existeixen dones que s'enfronten a diferents discriminacions derivades de la seva pertinença a diferents categories de dominació, entre les que es troben com a mínim el gènere, la raça i la classe social (Truth, 1985; Crenshaw, 1989; Painter, 1993; Collins, 2002; Davis, 2011). En aquest sentit, Hooks (1984) afirma que la creença en l'"opressió comuna de les dones" és un mite racista basat en la discriminació discursiva, la supressió del vincle entre raça i classe, el paternalisme i la condescendència cap a les dones negres. D'aquesta forma, Hooks conclou que les dones burgeses exclouen una majoria silenciosa de dones que són conscients de les seves opressions, però no articulen les seves demandes en denúncies col·lectives per la desmobilització que genera la falta de representació d'aquestes dones en els moviments socials que, paradoxalment, tenen com a objectiu els drets de les dones. Partint d'aquesta premissa, Hooks argumenta la necessitat de garantir que totes les dones puguin exercir el seu dret a contribuir al coneixement feminista. En aquest sentit, argumenta que són aquestes dones que pertanyen a grups històricament discriminats qui tenen un punt de vista avantatjat per a desarticular les jerarquies socials en base al gènere des d'una mirada interseccional.

Aquesta perspectiva, segons Hooks, neix de l'absència de socialització com a explotadores el que els permet desenvolupar experiències vitals que desafien directament l'estructura social i ideològica que sustenta la dominació d'aquesta majoria silenciosa.

Diferents expertes feministes han aplicat el marc teòric de la interseccionalitat per explicar l'opressió de les dones que pertanyen a diferents grups històricament perseguits, no obstant això fou formalment reconegut després de la formulació teòrica de la jurista i acadèmica Kimberlé W. Crenshaw. Seguint la proposta de Spivak (1988) respecte al silenciament sistemàtic de les dones subalternes i la necessitat no només de parlar, sinó de ser escoltades com a estratègia de “treure la mordassa”, Crenshaw (1991) afirma que la discriminació interseccional exclou les dones afroamericanes dels discursos feministes i antidiscriminació a través de la discriminació estructural i política, silenciant així les seves experiències com a dones de color (Crenshaw, 1991).

En aquest sentit, l'autora afirma que l'agressió física que porta les dones de color a cases d'acollida no és més que la màxima expressió d'una precarietat estructural. No obstant això, la qüestió material és fonamental en el mecanisme de manteniment de la violència de gènere, i per tant, per a explicar aquests mecanismes que afecten les dones de color és impossible separar la discriminació de classe, raça i gènere.

Aquestes categories són formes de discriminació que estan inextricablement unides a l'etiologia de la violència contra les dones de color i a les seves experiències. Per tant, qualsevol intervenció eficaç ha de partir del reconeixement d'aquestes formes de discriminació interseccional.

No hi ha dubte que el marc de la interseccionalitat en les polítiques públiques ha ajudat a avançar en la comprensió de la situació de les dones, així com a dissenyar les solucions més adequades (Werneck, 2007). En aquest sentit, podem dir que ha servit per a desafiar el model hegemònic de la “dona universal” permetent millorar l'apropament a les experiències de dones que pertanyen a grups històricament discriminats. (Vigor, 2016). No obstant això, les dificultats existents per a resoldre el dilema sobre l'emergència interseccional de diferents desigualtats i opressions resulten en implementacions tan ambigües que, fins i tot sota motivacions benintencionades, s'apliquen perspectives que produeixen l'estigmatització de les dones generant una major discriminació i exposant-les a situacions de major vulnerabilització (Lépinard, 2014). En referència al marc normatiu de la UE, les pràctiques polítiques que incorporen una mirada interseccional al tractament de les desigualtats són pràcticament inexistent, i en el millor dels casos es basen en la juxtaposició de desigualtats, jerarquitzades entre elles i allunyades de polítiques que generin canvis estructurals-redistributius (Lombardo i Verloo, 2010).

A dia d'avui, les comunitats romanís continuen essent discriminades tot i les polítiques implementades degut als règims de Gadjitud que etiqueten les persones romanís com a comunitat uniforme d'altres” (Matarache, 2017). En aquest sentit, Oprea (2004) assenyala l'exclusivisme de les polítiques feministes antiracistes que sorgeixen de les esferes europees com una de les causes que fomenten la marginalització de les dones romanís. Per a Oprea, els elements indispensables per a comprendre la posició que ocupen les dones romanís són l'anàlisi del propi empoderament de les dones païes a costa de l'empoderament de les dones romanís i una aproximació «a dalt-a baix» en consulta amb les persones subordinades de manera múltiple per la seva raça, gènere i classe.

Per això, és necessari abordar tots els problemes en el quals les dones romanís estiguin subjectes a la intersecció de gènere, etnicitat i classe (Bitu, 2012), entre d'altres categories.

Kóczé i Raluca (2009) proposen que per tal que tot això succeeixi, els processos de construcció de les polítiques que responguin a la situació de les dones romanís han d'utilitzar metodologies interseccionals que responguin a l'especificitat social i cultural present a les seves vides. A aquests efectes, apunta que la manera en què poden abordar-se aquests contextos es redueix a dues dimensions: recollir dades desagregades per gènere, i utilitzar mètodes de recollida de dades basats en metodologies empoderadores. Per tot això, podem entendre l'Antigitanisme de Gènere com una pràctica ideològica, política i social ancorada en la història que normativitza les relacions de poder inter i intragrups des d'una perspectiva de gènere interseccional.

El seu objectiu és sostenir la topografia jeràrquica de les nostres societats a través de les següents formes de discriminació sexista antigitana: gagdocentrisme antigitano, la gadgoplacència antigitana, la insensibilitat antigitana al gènere, la sobregeneralització i sobreespecificitat antigitanes i el paternalisme antigitano (Caro, 2018).

4. LA CONVENCIO CONTRA LA DISCRIMINACIO DE LA DONA DE NACIONS UNIDES (CEDAW)

L'Assemblea General de les Nacions Unides reconeix que el benestar de la humanitat i la causa de la pau requereixen plena participacio d'homes i dones, per tant es necessari assegurar el reconeixement universal del principi de la igualtat entre l'home i la dona, com dicta la Resolucio 34/180 de 18 de desembre de 1979 relativa a la Convencio sobre l'eliminacio de totes les Formes de Discriminacio contra les Dones (CEDAW).

Aquesta Convencio fou ratificada per l'Estat Espanyol el 16 de desembre de 1983, pel qual la importancia de la seva aplicacio i poder vinculant queda emparada en l'article 10 punt 2:

“Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitucio reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaracio Universal dels Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificades per Espanya.”

Per establir el principi de la igualtat entre dones i homes, la CEDAW defineix la discriminacio envers la dona com:

“Tota distincio, exclusio o restriccio basada en el sexe que tingui per objecte o resultat menystenir o anul·lar el reconeixement, gaudi o exercici per la dona, independentment del seu estat civil, sobre la base de la igualtat de l'home i la dona, dels drets humans i les llibertats fonamentals en l'esfera politica, economica, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera.” (art. 1)

La importància d'aquesta definició radica fonamentalment en tres aspectes. Per una banda, inclou la necessitat d'avaluar el resultat de les normatives sobre la igualtat de drets entre homes i dones més enllà de la intenció amb la que foren promulgades. D'altra banda, fer èmfasi en el caràcter vinculant i legal de l'esmenat Conveni. Finalment, reconèixer que la discriminació s'entén com qualsevol tipus de restricció basada en el sexe que influeixi negativament sobre l'accés i gaudi dels drets humans en totes les esferes de la persona (Facio, 1992).

Des d'aquesta perspectiva, qualsevol política que restringeixi/impedeixi les dones romanís accedir i gaudir dels seus drets en totes les esferes i/o que obtingui com a resultat la desigualtat, és discriminatòria, independentment de la seva intenció. Entenent que la discriminació de les dones en els terminis de l'article 1 de la Convenció inclou la violència per raó de gènere com una vulneració de drets humans, la CEDAW va emetre el juliol de 2017 la "Recomanació General núm. 35 sobre la violència per raó de gènere contra la dona, per la qual s'actualitza la Recomanació General núm. 19". En l'esmentada RG, la CEDAW reconeix que:

"Tot i els avenços, la violència per raó de gènere contra la dona, ja sigui perpetuada per Estats, organitzacions intergovernamentals o agents no estatals, particulars i grups armats entre d'altres, segueix sent generalitzada en tots els països amb un alt grau d'impunitat. Es manifesta en una sèrie de formes múltiples, interrelacionades i recurrents en diversos àmbits, del privat al públic, influïts per entorns tecnològics, i transcendeix les fronteres nacionals en el món globalitzat contemporani."

Per això, insta els Estats a responsabilitzar-se dels actes i omissions dels agents i òrgans tant estatals com no estatals que constitueixen violència per raó de gènere contra la dona. Entre aquests agents i òrgans, queda inclòs el personal funcional dels poders executius, legislatiu i judicial, els organismes privats que presten serveis públics, les persones individuals, les organitzacions i les empreses.

A efectes de dissenyar mecanismes d'implementació que permetin assumir aquesta responsabilitat, la RG estableix la necessitat d'impulsar totes aquestes mesures legislatives, de polítiques públiques o de qualsevol altra característica, necessàries per garantir la prevenció, protecció, enjudiciament i càstig, reparació, coordinació i recopilació de dades per a erradicar la violència masclista contra les dones.

En aquest sentit, la RG 35 posa especial èmfasi en l'erradicació d'estereotips i prejudicis a través de la formació a tots els actors implicats en els processos que experimentin les dones quan decideixen sortir d'una situació de violència masclista.

4.1. Què diu el Comitè CEDAW sobre les dones romanís a l'estat espanyol?

Al 2004, el Comitè va examinar el cinquè informe periòdic d'Espanya (CEDAW/C/ESP/5) a les sessions 649a y 650a. En aquest examen, el Comitè va mostrar la seva preocupació relativa al manteniment de la vulnerabilització i marginació de les dones romanís, especialment en referència al seu dret a l'educació, al treball, l'habitatge i la salut. En aquest sentit, es va instar l'Estat a promoure i protegir els drets humans de les dones romanís, posant especial atenció sobre l'educació.

Al 2009, lamentant la falta d'estadístiques i dades oficials completes sobre la població romaní, ja va reconèixer la discriminació interseccional enfrontada per les dones romanís especialment en l'accés a l'educació, el treball i l'atenció de la salut. Així mateix, va expressar la seva preocupació per la discriminació davant el reconeixement legal dels matrimonis romanís, la qual cosa es tradueix en el fet que les dones romanís veuen limitats o perden completament els seus drets econòmics. En aquest sentit, el Comitè va instar l'Estat a realitzar investigacions, recopilar i analitzar informació per avaluar de manera més precisa la situació de les dones romanís per a formar estratègies i programes millor enfocats i més adequats. Però sobretot, va exhortar l'Estat a prendre les mesures necessàries per a garantir i salvaguardar els drets econòmics de totes les dones romanís, independentment de si el seu matrimoni està inscrit o no al registre civil.

Finalment, en les observacions finals sobre els informes periòdics setè i vuitè combinats d'Espanya (2015), el Comitè CEDAW va reiterar la seva preocupació per la falta en els mitjans de comunicació de representacions o imatges positives de les dones romanís, i pel baix nivell d'assistència a l'escola i l'elevada taxa d'abandonament escolar entre les nenes romanís.

Per tant, va tornar a demanar al govern que adoptés mesures eficaces per tal que les nenes romanís romanguin a l'escola i augmenti la seva taxa de matriculació, prendre mesures per accelerar la participació en condicions d'igualtat de les dones romanís, i garantir la igualtat de drets i oportunitats per a les dones romanís que s'enfronten a formes interseccionals de discriminació.

5. LA DISCRIMINACIÓ DE GÈNERE I L'ANTIGITANISME EN L'ÀMBIT EUROPEU

5.1. Marcs polítics referits a la igualtat entre dones i homes i contra les violències masclistes i de gènere

El Parlament Europeu també ha aprovat diverses normatives destinades a prevenir i erradicar la violència contra les dones. Entre les més recents, destaquem les següents:

Resolució del Parlament Europeu, de 2 de febrer de 2006, sobre la situació actual en la lluita contra la violència exercida contra les dones, i futures accions (2004/2220 (INI)).

- Programa de suport a l'acció dels Estats membres en la lluita contra la violència exercida contra els nens i nenes, els i les adolescents i les dones: Daphné III (2007- 2013).
- Resolució del Parlament Europeu, de 8 de març de 2011, sobre la igualtat entre homes i dones en la Unió Europea - 2010 (2010/2138 (INI)).
- Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i contra la violència domèstica, -conegut com a "CONVENI D'ISTANBUL", publicat al BOE el 6 de juny del 2014.

El Conveni d'Istanbul suposa un gran salt qualitatiu en convertir-se en el primer mecanisme a Europa dissenyat per a "protegir, prevenir, perseguir i eliminar totes les formes de violència contra les dones" que obliga els estats en tots els nivells de l'administració i en tots els seus àmbits competencials.

Es tracta del primer tractat europeu que aborda específicament la violència contra les dones, incloent-hi la violència sexual, física, psicològica i econòmica, la mutilació genital i l'assetjament, així com el reconeixement de la violència masclista com una violació dels drets humans, i estableix uns estàndards mínims de prevenció, protecció, persecució penal i serveis, fent responsables els estats membres que el ratifiquin en el cas de no respondre de manera adequada.

A l'estat espanyol va entrar en vigor el Conveni a l'agost de 2014 (més de tres anys després de l'acordat), que compta amb diferents punts clau que afavoreixen la millora de la resposta davant la violència masclista dels països que el ratifiquin. En aquest sentit, podem destacar diversos eixos:

- La promoció de la igualtat com a via de l'erradicació de la violència (articles 4 a al 6). El Conveni parteix de la idea que la igualtat legal i real és l'element clau de la prevenció de la violència contra les dones: "Això contribueix al fet que els estats assumeixin la necessitat d'invertir en igualtat".
- Inclusió d'altres formes de violència masclista (articles 36 al 42). El Conveni amplia les formes de violència contra les dones, incloent-hi la violència sexual, els matrimonis forçosos, les mutilacions genitals femenines, l'avortament i esterilització forçosa, l'assistència o complicitat i temptativa i la violència exercida en el marc de costums culturals, religioses, culturals o d'honor. A més, contempla la violència masclista amb independència de la relació existent entre víctima i agressor.
- La lluita contra la discriminació múltiple (article 4).
- L'educació com a sistema de prevenció. El Conveni dona gran importància a l'enfortiment del sistema educatiu com a mitjà per promoure la igualtat i prevenir la violència. Així, estableix en el seu article 14 el compromís d'incloure en els programes d'estudis oficials a tots els nivells d'ensenyament la igualtat entre dones i homes, la lluita contra els estereotips de gènere i la violència masclista, i el respecte mutu i la integritat personal.
- L'obligació de respondre davant de situacions de violència masclista independentment de la denúncia (article 18.4).
- La consideració de les i els menors com a víctimes directes. Concretament, a l'art. 31 que compelleix a prendre "mesures legislatives o altres necessàries perquè, en el moment d'estipular els drets de custòdia i visita relatius als fills (de maltractadors), es tinguin en compte els incidents de violència" i perquè cap dret de visita o custòdia posi en perill els drets i la seguretat de la víctima i dels infants.

5.2. Marcs europeus vinculants relatius a la inclusió de la població romaní i l'antigitanisme

L'abril de 2011, la Comissió Europea va emetre una comunicació al Parlament Europeu, al Consell, al Comitè Econòmic i Social i al Comitè de les Regions sobre la creació d'un Marc Europeu d'Estratègies Nacionals d'Inclusió dels Romanís fins a 2020. Aquest document se centra en una mirada específica que sincronitza tots els principis bàsics d'integració dels gitans, i l'aportació clau es basa en la proposta de disseny per a estratègies nacionals d'integració que han d'implementar-se també en el nivell autonòmic, amb especial atenció sobre les àrees de educació, treball, salut i habitatge. Recentment, el 7 d'octubre de 2020, la Comissió Europea va publicar el Marc Estratègic Roma per la Igualtat, la Inclusió i la Participació 2020-2030. En ell s'estableix que els Estats membres han d'implementar aquest marc estratègic des d'una estratègia intergovernamental que garanteixi l'accés de totes les persones romanís als seus drets, tenint en compte les necessitats de diversos grups mitjançant una mirada interseccional.

A més a més, el marc reconeix la necessitat que les persones gitanes siguin incloses en el disseny de la implementació de les mesures des d'una mirada interseccional, establint objectius quantitatius i/o qualitius estandarditzats i senyalant la especial importància de mesurar el progrés quantitativament. Aquesta estratègia s'estructura entorn a tres objectius horitzontals (lluitar i prevenir l'antigitanisme i la discriminació, reduir la pobresa i la exclusió social per tancar la bretxa socioeconòmica entre romanís i no romanís i, finalment, promoure la participació a través de l'empoderament, la cooperació i la confiança), i tres objectius sectorials: educació, habitatge, treball i igualtat, els quals s'han de desenvolupar en el marc nacional i completar-se abans de setembre de 2021 i ser compartits amb la Comissió Europea per a la seva verificació.

Això no obstant, malgrat l'ampli repertori de marcs relatius a la discriminació per motius de gènere, així com la discriminació per pertinença a la cultura romaní, cap d'ells contempla cap mesura per erradicar les violències masclistes que enfronten les dones romanís.

Per tant, podem afirmar que les dones romanís són excloses tant dels marcs europeus que pretenen avançar els drets de les dones, com d'aquells marcs que pretenen millorar la integració de la població romaní europea, així com l'erradicació de l'antigitanisme.

6. MARCS LEGISLATIUS NACIONALS I AUTONÒMICS REFERITS A LA IGUALTAT ENTRE DONES I HOMES, AIXÍ COM LA ERRADICACIÓ DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA I DE GÈNERE

6.1. Marcs legislatius d'àmbit estatal

En la normativa estatal, trobem a la Constitució Espanyola, (publicat a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=-BOE-A-1978-31229), concretament en els seus articles 9.2 i 14, l'exponent més gran que fa a la prohibició de qualsevol forma de discriminació cap a les dones, així com el marc legal del qual emanaran posteriors normes jurídiques a favor de l'erradicació de la violència masclista.

En aquest sentit, cal destacar que a més de les diferents reformes que al llarg de les últimes dècades s'han realitzat en aquesta matèria, del Codi Penal, de la Llei d'Enjudiciament Criminal, etc., la legislació específica és relativament recent.

A diferència del que passa en els altres nivells, aquí la normativa és completament vinculant, de manera que la base jurídica és sòlida. Entre totes les lleis en vigor, volem subratllar la importància de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, i la Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.

La primera, en la pròpia exposició de motius, pretén atendre les recomanacions dels organismes internacionals en aquesta matèria, abastant tant els aspectes preventius, educatius, socials, assistencials i d'atenció posterior a la víctima, com la normativa civil que incideix en l'àmbit familiar o de convivència on principalment es produeixen les agressions, així com el principi de subsidiarietat en les Administracions Públiques.

S'aborda també la resposta punitiva que han de rebre aquest tipus d'actuacions violentes. Alhora, defineix violència de gènere com tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació de la llibertat, i crea diferents òrgans:

- La Delegació Especial del Govern contra la Violència sobre la Dona.
- Els Jutjats de Violència contra la Dona.
- L'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona.

Tot i la dificultat de traduccions ràpides i reals a la societat d'aquestes lleis, cal destacar punts cabdals com ara que els fills i filles de les dones víctimes de violència no han estat reconeguts com a víctimes directes d'aquesta violència fins l'aprovació de la Llei Orgànica 8/2015, del 22 de juliol de 2015, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, per la qual es duen a terme diferents canvis de la Llei Orgànica 1/2004 en la seva disposició final tercera.

Així es respon a la necessitat de considerar aquests menors afectats directes d'aquest fenomen, convertint-los en posseïdors dels mateixos drets que les seves mares i garantint-los l'atenció necessària.

Tot i que les modificacions, les mancances i l'impacte de la Llei són socialment visibles, destaquem les nombroses veus crítiques per la no existència d'avaluació pública, transparent i participativa tant amb les afectades com de les organitzacions de dones.

Malauradament, tal i com succeeix amb els marcs europeus dirigits a la inclusió de la població gitana i l'erradicació de l'antigitanisme, les dones romanís víctimes de la violència de gènere tornen a quedar-se fora de qualsevol marc legislatiu.

6.2. Marc legislatiu d'àmbit autonòmic

A Catalunya, la Llei 5/2008 de 24 d'abril sobre el dret de les dones a erradicar la violència masclista defineix la violència masclista com: "la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, intimidacions i coaccions, tingui com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat."

Partint d'aquesta base, la llei catalana estableix l'obligació de garantir l'atenció i recuperació integral de les dones en situacions de violència masclista (Títol III Capítol 4) i destina un article complet a l'ètnia gitana:

"El Govern ha de dissenyar estratègies específiques de sensibilització dirigides a les dones d'ètnia gitana, pensades i consensuades amb les associacions de dones gitanes, perquè coneguin els recursos i les estratègies per fer front a la pressió social o legitimació cultural pel que fa a les violències contra les dones i els permetin adoptar posicions actives davant aquesta situació." (art. 73)

7. SERVEIS AUTONÒMICS I LOCALS DIRIGITS A DONES VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA

A partir del Protocol Marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, des de la Generalitat de Catalunya, per mitjà de l'Institut Català de les Dones, es promou el desenvolupament de diversos circuits territorials per a l'abordatge de la violència masclista a Catalunya per tal d'establir una xarxa territorial i coordinada que vetlli pel desplegament i la millora d'un model d'intervenció integral.

Objectius:

- Vetllar perquè els recursos que es posin a disposició de les dones afectades per violència masclista potenciïn la seva autonomia i no els generin noves dependències.
- Generar un llenguatge compartit i fomentar una comprensió i una aproximació comunes al fenomen de la violència masclista per part dels diversos agents interdisciplinaris.
- Implicar activament totes les institucions, organismes i agents socials del territori rellevants per a l'abordatge actiu de la violència masclista.
- Implementar un model que faciliti l'emergència de diversos itineraris d'intervenció adaptats a les necessitats de cada dona i a les especificitats de cada professional i de cada territori. Aquest model ha de contemplar estratègies de prevenció, detecció, atenció i recuperació.
- Definir les funcions dels serveis, els circuits de coordinació i els criteris de derivació, i fer-los públics per al conjunt de la xarxa, tot establint els mecanismes de coordinació i cooperació que permetin desplegar actuacions conjuntes i eficaces per part dels diversos organismes i agents socials implicats.
- Facilitar al conjunt de professionals una formació específica i diversificada sobre el fenomen de la violència masclista.

Marc conceptual: definició de la problemàtica

S'entén per violència masclista 'la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones'.

Es pot exercir i manifestar de diferents formes.

Formes d'exercir-la:

- a) Violència física: comprèn qualsevol acte o omissió de força contra el cos d'una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- b) Violència psicològica: comprèn tota conducta o omissió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaçes, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.
- c) Violència sexual i abusos sexuals: comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.
- d) Violència econòmica: consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si s'escau, de les seves filles o fills, i en la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

La violència es pot exercir d'una manera puntual o d'una manera reiterada.

Formes i àmbits en els quals es pot manifestar:

- a) Violència en l'àmbit de la parella: consisteix en la violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge, o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.
- b) Violència en l'àmbit familiar: consisteix en la violència física, sexual, psicològica o econòmica exercida contra les dones i les menors d'edat en el si de la família i perpetrada per membres de la mateixa família, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar. No s'hi inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella, definida en l'apartat primer.
- c) Violència en l'àmbit laboral: consisteix en la violència física, sexual o psicològica que es pot produir en el centre de treball i durant la jornada laboral, o fora del centre de treball i de l'horari laboral si té relació amb la feina. Pot adoptar dues tipologies:
 - 1) Assetjament per raó de sexe: el constitueix un comportament no desitjat relacionat amb el sexe d'una persona en ocasió de l'accés al treball remunerat, la promoció en el lloc de treball, l'ocupació o la formació, que tingui com a propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat de les dones i de crear-los un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu.
 - 2) Assetjament sexual: el constitueix qualsevol comportament verbal, no verbal o físic, no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una dona o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

d) Violència en l'àmbit social o comunitari. Comprèn les manifestacions següents:

- 1) Agressions sexuals: consisteixen en l'ús de la violència física.
- 2) Assetjament sexual.
- 3) Tràfic i explotació sexual de dones i nenes.
- 4) Mutilació genital femenina o risc de patir-la: inclou qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o hi produeixi lesions, encara que hi hagi consentiment exprés o tàcit de la dona.
- 5) Matrimonis forçats.
- 6) Violència derivada de conflictes armats: inclou totes les formes de violència contra les dones que es produeixen en aquestes situacions, com ara l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs forçat, l'avortament forçat, l'esterilització forçada, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals.

e) Violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones, com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

Marc normatiu

En l'àmbit català:

- Estatut d'autonomia de Catalunya.
- Llei 11/1989, de 10 de juliol, modificada per la Llei 11/2005, de 7 de juliol, de creació de l'Institut Català de les Dones.
- Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.
- Il Programa d'intervenció integral contra la violència masclista (Eix 3. Prevenció i erradicació de les violències masclistes) del Pla estratègic de polítiques d'igualtat de gènere del Govern de la Generalitat de Catalunya (2019-2022) https://dones.gencat.cat/web/.content/02_institut/10-pla_interdepartamental/Pla_Estrategic_2019_2022.pdf

La intervenció per eixos

Prevenció

És el 'conjunt d'accions encaminades a evitar o reduir la incidència del fenomen de la violència masclista mitjançant la reducció dels factors de risc'. La prevenció n'evita la normalització. Les actuacions preventives han de considerar tant els casos en els quals encara no s'han manifestat les situacions d'abús, per tal d'actuar per endavant –especialment entre la població jove–, com els casos en els quals ja s'han donat situacions de violència, per evitar-ne la cronicitat.

Un dels objectius de la prevenció és sensibilitzar la ciutadania, i especialment les dones, per tal que cap forma de violència sigui justificada ni tolerada. S'entén la sensibilització com el 'conjunt d'accions pedagògiques i comunicatives que tenen per objectiu generar canvis i modificacions a l'imaginari social que permetin avançar cap a l'erradicació de la violència masclista'.

Per tant, la prevenció és un dels eixos d'intervenció clau en el circuit, i al qual s'haurien de dedicar grans esforços, precisament perquè no sols a través del canvi en l'imaginari social es pot evitar que succeeixin i es normalitzin els actes violents contra les dones, sinó que també s'evitaria la necessitat d'activar el circuit.

És molt important entendre que actuacions preventives poden fer-se des de pràcticament tots els serveis i els recursos i que, per tant, els professionals han d'incorporar en el seu dia a dia la prevenció com un dels elements de la seva intervenció.

Detecció

Consisteix en la 'posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible el problema de la violència masclista, tant si apareix de manera precoç com si es tracta d'una violència crònica'. La detecció permet conèixer les situacions en les quals s'ha d'intervenir per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat.

Hi ha diferents indicadors de detecció i de sospita que poden ajudar els professionals a identificar i detectar situacions de violència contra la dona.

Atenció

És el conjunt d'accions destinades a una persona per tal que superi tant les situacions d'abús com les conseqüències en els contextos personals, familiars i socials. S'ha de garantir la seguretat i proporcionar informació detallada sobre els recursos i els procediments que faciliten la resolució de la situació. Els equips professionals han de facilitar una atenció de qualitat que situï les dones en el centre de l'atenció, per tal de potenciar les seves habilitats personals i evitar la victimització secundària.

El circuit s'estructura d'acord amb la diferenciació entre si la situació és urgent o no ho és, i els agents de proximitat que ho han detectat actuen de forma diferent en relació amb aquesta valoració de la situació.

Protocol per a l'abordatge de la violència masclista a les comarques de la Catalunya

- Atenció urgent: s'entén per 'la situació que requereix una actuació immediata, donada la gravetat dels fets i la situació de la dona i les seves criatures (quan hi hagi un perill per a la integritat física de la dona o els seus fills o filles, o quan el fet acabi de succeir)'.
- Atenció no urgent: s'entén per 'la situació que no requereix una actuació immediata, ja que no es percep risc imminent per a la integritat física de la dona i dels seus fills o filles, iniciant, però, les gestions i les derivacions pertinents segons quines siguin les necessitats identificades'. El servei que atén ha d'engegar un procés d'informació, orientació, acompanyament i derivació al serveis adients.

Valoració del risc de violència contra la dona

El tipus d'atenció que els professionals duran a terme estarà determinat per la valoració que es faci del risc de violència al qual està exposada la dona, noia o nena i les seves criatures. A partir d'aquesta valoració, el professional ha de decidir com ha de gestionar la intervenció i quins seran els passos a seguir, decidint l'activació dels recursos i el treball coordinat amb la resta de professionals de la xarxa per poder donar una resposta adequada en l'abordatge dels casos concrets de violència contra la dona.

En a quest sentit, doncs, la valoració d'un risc alt de violència contra la dona o les seves filles i fills estarà vinculada a l'activació del circuit d'atenció urgent.

Un cop feta la valoració del risc i determinat el seu nivell (baix, mitjà o elevat), caldrà analitzar la immediatesa amb què el dany es pugui produir. Per tant, risc imminent i risc alt o elevat comporten el mateix nivell de risc, però amb la diferència que el primer indica la immediatesa temporal i obliga a una intervenció d'urgència extrema.

Per fer la valoració del risc de violència contra la dona en l'àmbit de la parella es recomana fer ús del Protocol de valoració del risc de violència contra la dona per part de la seva parella o ex parella RVD-BCN.

L'RVD-BCN és una eina que ajuda els professionals que atenen dones que viuen situacions de violència masclista a valorar el risc que la seva parella o exparella cometí en un curt termini actes violents greus. Per tant, és una eina exclusiva per a la valoració del risc en l'àmbit de la parella i per a la dona adulta (més gran de 18 anys).

Es recomana aquesta eina, que ha estat validada científicament, perquè:

- Pot ser compartida entre els diferents serveis que intervenen en un cas determinat de violència contra la dona, de manera que a igual informació, igual valoració.
- Elimina així la subjectivitat professional per valorar el risc, però alhora permet adequar aquesta valoració a la singularitat de cada cas.
- Permet, a més, una reavaluació del risc.
- Incorpora factors de vulnerabilitat i de percepció de la dona.
- I incorpora la funció d'alerta davant circumstàncies previsible.

Els cossos de seguretat dependents del Departament d'Interior utilitzen una eina pròpia: el qüestionari de valoració del risc policial.

Factors de vulnerabilitat de la dona

Potser els factors centrats en les dones no són determinants del risc, però sí que poden augmentar la gravetat de la situació i per tant necessitar una actuació més ràpida. Així, si la dona està embarassada, la violència a la qual es veu sotmesa augmenta de gravetat. Si no té un lloc on anar, o cap entorn social que la pugui protegir o acollir, això també augmenta la gravetat de la situació. També si hi ha consums de tòxics o alguna discapacitat psíquica o física, o és adolescent, o pateix aïllament social o lingüístic, són factors que augmenten la gravetat de la seva situació.

En relació amb la valoració de risc és molt important tenir en compte que el risc és quelcom canviant i que els canvis s'associen a les variacions de les circumstàncies de la parella. Per tant, aquesta variabilitat ens obliga a fer estimacions de risc reiteradament, ja que una estimació demostrada en un moment determinat (per exemple, en el moment de la separació formal de la parella) pot ser diferent de l'estimació uns mesos després (per exemple, quan la dona estableix una nova relació de parella).

També val a dir que és molt important comunicar a la dona la nostra apreciació de risc alt i col·laborar estretament amb ella per vetllar per la seva seguretat.

Activació del circuit

• Quan la valoració no és urgent

Si hi ha demanda explícita, és a dir, si la dona verbalitza una situació de violència i fa una demanda d'ajut. En aquest cas s'ha de facilitar informació, orientació i assessorament sobre els recursos existents, amb un informe de derivació o acompanyament als serveis específics d'atenció a dones o a víctimes.

Si no hi ha demanda explícita, és a dir, si la dona no verbalitza una situació de violència, però n'hi ha sospites o indicis, o verbalitza una situació de violència i no realitza cap demanda d'ajut. En aquest cas s'ha de facilitar informació, orientació i assessorament per tal de satisfer la identificació de necessitats concretes i formulació de demanda d'ajut. En tot moment s'ha de treballar perquè la dona vegi i consideri necessària la seva derivació als serveis específics d'atenció a dones o víctimes.

• Quan la valoració del cas és urgent

L'entrada pot ser per serveis generalistes que han detectat una situació de violència masclista o pels serveis especialitzats d'atenció a dones o víctimes quan en el procés d'atenció valorin que la situació ha esdevingut urgent.

Pautes d'intervenció

Per valorar quin és el recurs al qual es derivarà el cas, en primer lloc, s'actuarà en relació als acords de coordinació concrets de cada comarca.

S'ha de prioritzar, si és possible, per horari i per celeritat en la intervenció, que la dona pugui ser atesa en primer lloc pels recursos especialitzats d'atenció a les dones per tal que pugui prendre les decisions en relació amb la seva vida amb una visió global.

S'ha de facilitar que la dona pugui comptar amb assessorament i representació lletrada abans o en el moment de fer la demanda. En tots els casos es durà a terme una derivació o un acompanyament als recursos o serveis especialitzats d'atenció a dones i víctimes i als recursos de recuperació.

Una derivació i un acompanyament eficaços impliquen oferir a la dona informació detallada sobre el recurs a què es deriva, el seu funcionament, etc., així com facilitar la identitat de la persona que l'atendrà. Es recomana coordinar-se prèviament amb el professional a qui es deriva per facilitar la intervenció posterior.

NIVELL AUTONÒMIC - GENERALITAT DE CATALUNYA

Serveis inclosos dins de la Xarxa d'Atenció i Recuperació Integral per a les dones que pateixen violència masclista:

- Servei d'Atenció Telefònica Especialitzada.
- Serveis d'informació i atenció a les dones.
- Serveis d'atenció i acolliment d'urgències.
- Serveis d'acolliment i recuperació.
- Serveis d'acolliment substitutori de la llar.
- Serveis d'intervenció especialitzada.
- Serveis tècnics de punt de trobada.
- Serveis d'atenció a la víctima del delictes.
- Serveis d'atenció policial.
- Altres serveis que consideri necessaris el Govern.

NIVELL MUNICIPAL - AJUNTAMENT DE BARCELONA

L'any 2001, per tal d'impulsar una resposta integral i multidisciplinària a la problemàtica de la violència masclista, es va crear el Circuit Barcelona contra la violència masclista on hi ha representants de totes les institucions implicades en l'abordatge de la violència masclista a Barcelona. El seu objectiu és articular el treball en xarxa interinstitucional per a la prevenció, detecció, atenció, recuperació i reparació de les violències masclistes.

Aquest circuit també s'articula a nivell territorial en els 10 districtes de la ciutat, on es coordinen entre la xarxa de professionals dels serveis de cada territori.

Serveis

SARA (Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida): servei ambulatori per a la ciutat i de titularitat municipal que ofereix atenció ambulatoria específica a persones víctimes de situacions de violència masclista (dones, infants i adolescents, i persones LGTBI, o persones del seu entorn proper directament afectades per aquesta violència). També proporciona assessorament al personal professional i les persones de l'entorn de les víctimes.

PIAD: Els Punts de Informació i Atenció a les Dones són serveis públics, gratuïts i confidencials de l'Ajuntament de Barcelona en els que s'ofereix informació, assessorament i orientació a les dones en diferents àmbits. També s'ofereixen serveis d'atenció psicològica i assessorament jurídic.

APLICACIÓ DEL CIRCUIT DE PROTECCIÓ DE VIOLÈNCIA A LA CIUTAT DE BARCELONA

En el cas de detecció d'un cas de violència masclista a la ciutat de Barcelona, serà necessari valorar la situació de risc per a aquella dona a través de l'RVD, Protocol de valoració de Risc de Violència de parella cap a la Dona, (el document és a la presentació). Per a la fiabilitat del protocol, seria adient que l'opció 'es desconeix' sigui la possibilitat menys manifestada. Depenent del resultat d'aquest protocol es podrà classificar el risc de la dona en risc baix, risc mitjà i risc alt.

Depenent del resultat, intervindrà un o altre servei.

Risc baix: serà un cas atès des de Serveis Socials o el PIAD. En el cas d'haver menors a càrrec, la situació serà atesa per Serveis Socials.

Risc mitjà: serà un cas atès des de Serveis Socials o el PIAD. En el cas d'haver menors a càrrec, la situació serà atesa per Serveis Socials.

Risc alt: serà atès pel servei del SARA, que valorarà la possibilitat d'ingressar o no la dona a casa d'acollida.

L'atenció en un o altre servei no exclou l'atenció simultània en diversos serveis, segons la casuística de la situació i la seva complexitat.

Una vegada finalitzada la intervenció d'un servei, aquest podrà decidir tancar l'atenció o fer la derivació a algun dels altres dos serveis.

7.1 Modificació de la Llei 5/2008

La Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista ja va introduir una sèrie d'avenços respecte de la Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere.

Principalment remarcables són el canvi de paradigma des del marc de la “violència de gènere” cap al marc de la “violència masclista” que inclou a més les noies com a subjectes de la Llei i reconeix l'existència dels processos de revictimització. Així mateix, la Llei 5/2008 incorpora noves formes de violència com la violència econòmica, la violència sexual i l'abús sexual afegint també diferents àmbits on passa la violència masclista més enllà de la parella o exparella. Aquests àmbits inclosos són, fonamentalment, l'àmbit familiar, laboral i social/comunitari.

Partint d'aquest marc, la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista busca continuar l'avenç de la prevenció, protecció, atenció i reparació de totes les dones a Catalunya.

En aquest sentit, aquesta modificació legislativa inclou una sèrie de millores respecte de la Llei 5/2008. En primer lloc, dins del subjecte a protegir, el text legislatiu reconeix les dones i les nenes trans. En segon lloc, dins de l'article referit a les definicions, el text legislatiu afegeix la conceptualització de la violència masclista com una vulneració de drets humans de les dones i afegeix la diligència deguda dels poders públics entesa com a obligació dels mateixos a prendre totes les mesures legislatives o de qualsevol altra índole a la màxima celeritat possible a fi d'erradicar la violència masclista. D'altra banda, també s'afegeixen a aquest article de definicions la inclusió dels fills i les filles de les víctimes en els processos de revictimització, una definició de consentiment sexual i la interseccionalitat. Finalment, una altra de les aportacions principals de la Llei 17/2020 és la inclusió de noves formes i àmbits de violència masclista. En aquest sentit, inclou la violència obstètrica i la vulneració dels drets sexuals i reproductius, la violència digital, la violència de segon ordre i la violència vicària com a formes de violència masclista. Així mateix, inclou de manera nova l'àmbit digital, institucional, la vida política i l'esfera pública de les dones i l'àmbit educatiu com a espais on les dones i les nenes enfronten diferents formes de violència masclista.

En aquest context, creiem fonamental que els poders públics aprofitin totes les oportunitats disponibles per avançar en matèria de drets de les dones, especialment quan parlem de les dones romanís, des d'una mirada interseccional, a totes les mesures legislatives previstes. Si analitzem l'article referit a l'ètnia gitana previst a la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista garanteix el següent:

El Govern ha de dissenyar estratègies específiques de sensibilització adreçades a les dones d'ètnia gitana, pensades i consensuades amb les associacions de dones gitanes, perquè coneguin els recursos i les estratègies per fer front a la pressió social o legitimació cultural respecte a les violències contra les dones i els permetin adoptar posicions actives davant d'aquesta situació.” (article 73)

Com podem observar, un marc normatiu que avança respecte de la Llei Orgànica 1/2004 no només té un impacte diferent quan es tracta de protegir les dones romanís sinó que augmenta l'estigmatització i la desprotecció de les víctimes. En primer lloc, la redacció de l'article atribueix la vivència de situacions de violència masclista, en el cas de les dones romanís, al desconeixement de les mateixes en relació amb els recursos i les “estratègies per fer front a la pressió social o legitimació cultural”. Curiosament, en referència a aquest darrer aspecte, en cap altra part de la llei es refereix a la pressió social i cultural sobre les dones no gitanes com a causa de la violència masclista. Finalment, l'article afegeix una altra suposada causa al fenomen de la violència masclista vers l'ètnia gitana atribuïda a la manca de posicions “actives”. Cal recordar, que fins al present informe, no hi ha cap investigació prèvia amb dones romanís víctimes de violència masclista, ni oficial ni extraoficial, per la qual cosa s'entén que quan un article es redacta sense el suport d'estudis i dades estadístiques previs, corre seriosos riscos de transmetre estereotips i prejudicis, en aquest cas interseccionals, sobre les dones romanís.

Des d'aquesta perspectiva, la redacció d'aquest article pot suggerir que les dones gitanes pateixen violència masclista per la seva pertinença cultural/social; i a més, quan la pateixen, són passives? Com impactaria aquests estereotips i prejudicis sobre l'aplicació de la llei i les polítiques públiques en els casos de les víctimes gitanes?

De fet, tal com veurem més endavant en aquest informe, les dones mateixes informen ser conscients del fenomen de la violència, dels recursos als quals acudir i de les estratègies a seguir. A més, aquest coneixement és compartit per tots els actors intragrups que intervenen quan una dona gitana desitja abandonar una situació de violència masclista. No obstant això, el que també informen les dones com a barrera fonamental davant l'abandonament de les situacions de violència masclista i que no es troba constància ni a la Llei 5/2008 ni a la Llei 17/2020, és la referència a l'Antigitanisme en totes les seves formes d'expressió, amb especial atenció sobre els estereotips i els prejudicis antigitanos de gènere. De fet, en les modificacions previstes dins de la Llei 17/2020 la interseccionalitat queda definida com a

“concurrència de la violència masclista amb altres eixos de discriminació, com l'origen, el color de la pell, el fenotip, l'ètnia, la religió, la situació administrativa, l'edat, la classe social, la precarietat econòmica, la diversitat funcional o psíquica, les addiccions, l'estat serològic, la privació de llibertat o la diversitat sexual i de gènere, que fa que impactin de manera agreujada i diferenciada. La interacció d'aquestes discriminacions s'ha de tenir en compte en abordar la violència masclista”

Deixant de banda la interpretació del concepte de interseccionalitat per a una altra anàlisi, es pot observar clarament com tot i que les dones romanís són la minoria ètnica més majoritària de Catalunya, l'antigitanisme de gènere queda exclòs de les categories de discriminació interseccional. A més, l'estratègia de tècnica legislativa escollida per abordar la interseccionalitat dins de la Llei, la situa dins d'un apartat a l'article referit a les definicions i en un altre apartat a l'article referit als principis rectors de la Llei. Per tant, podríem afirmar que la Llei òbia que la praxi als tribunals no pot impartir justícia sobre la base de definicions i principis rectors d'una Llei, sinó més aviat al voltant d'articles específics, clars i concrets que garanteixin la protecció de les dones víctimes de violència masclista que a més enfronten discriminació interseccional.

8. OBJECTIUS DE LA INVESTIGACIÓ

L'estudi s'ha centrat en el camí que recorren les dones romanís que decideixen abandonar una situació de violència masclista, així com les percepcions cap a d'altres actor implicats des d'una mirada bidireccional. Per això inclouen els següents objectius:

1. Descriure i analitzar el recorregut efectuat per les dones romanís, així com la participació dels actors implicats.
2. Descriure i analitzar les percepcions de les dones víctimes de violència masclista cap al recorregut efectuat i d'altres actors implicats.
3. Descriure i analitzar les percepcions dels actors implicats en el recorregut efectuat per les dones romanís víctimes de violència masclista.
4. Elaborar recomanacions per a millorar la protecció de les dones romanís que decideixen abandonar situacions de violència de gènere.

9. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

La coordinació de la investigació, el disseny, la recollida i anàlisi de dades i la redacció d'aquest informe han estat assumides per Veus Gitanes, tot i que també es va dissenyar un grup focal longitudinal a través d'una plataforma en línia, amb diferents associacions gitanes i no gitanes que estan en contacte amb dones romanís víctimes de violència masclista, per a debatre entorn al marc d'investigació, així com generar un procés participatiu en el qual es puguin aportar totes aquelles qüestions que es van considerar rellevants en la recollida de les dades.

La planificació portada a terme per l'equip investigador fou organitzada entorn a cinc fases:

- **Fase I:** Es van convocar les associacions esmentades, i amb aquelles que volgueren participar es va establir un grup focal longitudinal que, a través de tres sessions comunes de 3h. de duració cadascuna, va permetre obrir un espai de debat i participació entorn al marc de la investigació i les dimensions a investigar. Els resultats d'aquestes sessions foren inclosos en el disseny de la investigació, donant lloc a tres models d'entrevista adaptats a cada població diana: dones romanís víctimes de violència masclista, institucions governamentals i no governamentals implicades en el recorregut de les dones que abandonen una situació de violència masclista, i figures d'intervenció intracomunitària, que comprenen tant figures pastores com figures de mediació natural intracomunitària.

- **Fase II:** Es va realitzar la revisió bibliogràfica acadèmica i legislativa que empara el marc de recopilació de dades estandarditzades que posteriorment serien adaptades i complementades amb la informació obtinguda de la fase 1. El marc d'investigació es va debatre amb el grup focal i l'equip coordinador de la investigació a efectes d'assegurar el consens necessari al seu entorn. Després de l'obtenció de la versió definitiva de les tres modalitats d'entrevistes, foren presentades al mateix equip de coordinació per a la seva validació final.

- **Fase III:** Les enquestadores seleccionades van ser formades per a la recollida de dades al llarg d'una sessió en línia que les va instruir sobre com evitar la interferència de variables estranyes durant l'entrevista, així com sobre la importància d'abordar aquesta entrevista de manera neutra i evitant la revictimització de les dones gitanes.
- **Fase IV:** Les dades obtingudes van ser bolcades en un document compartit amb tot l'equip coordinador de la investigació, organitzant la informació al voltant de les categories d'anàlisi rellevants en aquest treball. Posteriorment, aquestes categories van ser analitzades al voltant de les següents dimensions:
 - Presa de perspectiva cap a les dones romanís víctimes de violència masclista i cap als actors implicats en el recorregut iniciat.
 - Pors desenvolupades per les dones cap a les institucions durant el recorregut pels serveis de protecció de les dones víctimes de violència masclista.
 - Definició de la violència masclista des d'una perspectiva culturalment situada, i comparació de les diferents perspectives.
- **Fase V:** Redacció de l'informe final sistematitzant els resultats trobats, visibilitzant les dificultats trobades a fi de superar-les en treballs futurs, i elaboració de recomanacions per millorar la qualitat del recorregut que efectuen les dones romanís que abandonen una situació de violència masclista.

Taula 1. Cronograma d'investigació

		FASE I Grups focals amb entitats socials	FASE II Disseny d'investigació	FASE III Formació i recollida de dades	FASE IV Tractament de dades i anàlisis	FASE V Redacció informe	
OCT-20	setmana 2	Preparació	Revisió bibliogràfica				
	setmana 3	Preparació	Revisió bibliogràfica				
	setmana 4	30/10/2020 Primera sessió	Revisió bibliogràfica				
NOV-20	setmana 1	08/11/2020 Segona sessió	Debat i elaboració del marc teòric i legislatiu				
	setmana 2	11/11/2020 Tercera sessió	Debat i elaboració del marc teòric i legislatiu				
	setmana 3	Sistematització de resultats	Debat i elaboració del marc teòric i legislatiu				
	setmana 4	Sistematització de resultats	Debat i elaboració del marc teòric i legislatiu				
DES-20	setmana 1		02/12/2020 Presentació models d'entrevista				02/12/2020 Formació enquestadores. Recollida de dades
	setmana 2						Recollida de dades
	setmana 3						Recollida de dades
	setmana 4						Festiu
	setmana 5						Festiu
GEN-20	setmana 1						Recollida de dades
	setmana 2			Recollida de dades			
	setmana 3			Recollida de dades			
	setmana 4			Recollida de dades			
FEBR-20	setmana 1			Recollida de dades	Tractament de dades		
	setmana 2				Tractament de dades		
	setmana 3				Anàlisis		
	setmana 4				Anàlisis		
MARÇ-20	setmana 1					Redacció	
	setmana 2					Redacció	
	setmana 3					Redacció	
	setmana 4					Redacció	

9.1 METODOLOGIA

El disseny de la investigació s'ha centrat en realitzar entrevistes semiestructurades a tres actors implicats en el recorregut efectuat per les dones romanís que decideixen abandonar una situació de violència masclista. Les situacions de violència masclista que s'han analitzat són de l'àmbit de la parella i exparella.

Els actors són les dones supervivents de violència masclista, els actors de mediació intracomunitària, i les institucions, tant públiques com socials.

Les entrevistes semiestructurades compten amb criteris d'anàlisi relatius a la presa de perspectiva que permeten la comparació de categories entre diferents actors implicats. Les persones participants han estat entrevistades de manera presencial en la mesura del possible, entenent la necessitat de prioritzar les mesures de seguretat en el context de la pandèmia per COVID-19.

Quan les entrevistes presencials no han estat possibles, s'ha optat per entrevistes realitzades a través de plataformes en línia.

Finalment, cal dir que totes les persones han estat informades degudament en relació a l'anonimat de les seves entrevistes i el tractament exclusiu de les dades amb fins d'investigació, traslladant a més els objectius que volem aconseguir amb aquest treball a la fi de l'entrevista.

9.1.1. Eines

Com a eina principal per construir l'entrevista base de la investigació, hem optat per una adaptació de l'Escala CICAA (Connectar-Identificar-Comprendre-Acordar-Ajudar) de Moral Ruiz, R. (2006), dissenyada per valorar la relació clínica.

L'adaptació de l'escala es fonamenta en la necessitat de recopilar dades respecte de la presa de perspectiva dels tres actors esmentats cap al recorregut de les dones víctimes de violència masclista que desitgen abandonar la seva situació i viceversa, donant lloc a tres versions de l'entrevista.

D'aquesta manera, hem inclòs preguntes de resposta oberta, com ara:

- "En quina mesura sents que la o les persones a qui vas demanar ajuda et van rebre adequadament?" (Entrevista a dones víctimes de violència masclista)
- "En quina mesura penses que les dones que demanen ajuda la reben adequadament?" (Entrevista a figures intracomunitàries de mediació)
- "En quina mesura el professional ha explorat les emocions i els sentiments de les dones gitanes?" (Entrevista a institucions)

A més a més d'alguns ítems adaptats de l'Escala CICA, hem inclòs algunes preguntes obtingudes en el grup focal de la Fase I al voltant de les següents dimensions:

- Revictimització en el contacte amb les institucions i pressió per denunciar.
- Nombre d'acreditacions administratives com a víctimes de violència masclista atorgades a dones romanís.
- Estereotips i prejudicis percebuts per les dones víctimes.
- Pors desenvolupades durant el procés d'abandonament de la situació de violència masclista.
- Reconceptualització del concepte de violència masclista des de la perspectiva dels diferents actors implicats en la protecció de les supervivents.

Finalment, el principi transversal que travessa la construcció de l'eina de recollida de dades és preservar-ne l'ètica, garantint el nostre objectiu principal de no revictimitzar les dones supervivents.

9.1.2. Mostra

La mida global de la mostra per a aquest informe ascendeix a un total de 19 entrevistes, de les quals se'n van descartar dues pertanyents al target "Institucions". La resta de la mostra va ser recollida a les províncies de Barcelona, Lleida, Tarragona i Girona, i van ser repartides entre els tres actors principals detallats a continuació:

- Dones supervivents de violència masclista que estan fent camí per a l'abandonament de la situació de violència. Hem realitzat nou entrevistes a dones entre els 24 i els 58 anys d'edat, amb una mitjana de 36,6 anys.
- Institucions, incloent-hi tant persones inscrites dins de les institucions públiques encarregades d'acompanyar les dones durant els processos d'abandonament de la situació de violència, com personal de les ONG que acompanyen les dones en el seu recorregut per les institucions públiques. Per a aquest target s'han realitzat quatre entrevistes. Dues s'han realitzat a persones que treballen a ONG, una altra s'ha realitzat a una persona que treballa als Mossos d'Esquadra, i una tercera persona que és funcionària d'un ajuntament.
- Figures d'intervenció intracomunitària. S'entrevisten tant figures pastorals com figures de mediació interfamiliar. Per a aquest target s'han realitzat dues entrevistes a figures pastorals i dues entrevistes a figures de mediació interfamiliar.

Les comunitats romanís enfronten un alt grau d'estigmatització, a més d'això, les dones víctimes enfronten una estigmatització múltiple que dificulta encara més l'accés a la mostra. Per això, a més del mostreig bola de neu, assignarem noms que no es corresponen amb els noms reals de les dones víctimes de violència masclista, amb efecte de garantir el seu anonimats i la seva seguretat.

Un altre aspecte a tenir en compte és la situació derivada de la pandèmia per COVID-19. Conscients de la importància de realitzar l'entrevista de manera presencial a causa de la necessitat d'evitar la revictimització de les dones víctimes de violència, es van realitzar presencialment aquelles entrevistes en què les dones se sentien més segures i es podien garantir les mesures sanitàries. Es van realitzar de manera telemàtica aquelles en què no es podien garantir aquestes mesures.

10. RESULTATS

10.1 Definició compartida de la violència masclista

La importància d'identificar la violència masclista per part de les pròpies dones és vital per fer el pas a la ruptura del cercle de la violència. Per això, volem començar analitzant què pensen les dones romanís i les figures mediadores intracomunitàries sobre aquest fenomen que vulnera els drets de totes les dones, independentment de la seva cultura, edat, situació socioeconòmica, etc.

Les persones professionals no van ser preguntades referent a això perquè se sobreentén que, per l'exercici de les seves funcions, han d'haver rebut formació al voltant d'aquesta qüestió. A més a més, les persones encarregades de dissenyar aquest treball estem fermament convençudes que els fenòmens que els ocorren a les dones i les comunitats de pertinença han de poder ser definits també per elles mateixes i les seves comunitats, en les seves pròpies paraules.

Per a les dones romanís entrevistades, la violència s'expressa de moltes maneres diferents més enllà de la dimensió física. Reconeixen la importància de la violència psicològica i moral basades en l'absència de respecte cap a la seva persona. Aquestes expressions abasten un repertori de conductes per a elles que va des de no prendre-les en compte en les decisions, mirades, fets, agressions verbals, físiques i psicològiques, etc.

Referent a això, situen la gènesi de la violència en l'aprenentatge vicari i la influència moduladora del consum de substàncies. Totes estan d'acord en el profund caràcter aversiu que es deriva de l'experiència de maltractament, que les fa sentir tristes, infravalorades, humiliades i anul·lades:

"N'hi ha de diverses maneres, psicològica, de cops, de paraula; la violència és el que no et deixa ser tu; el que t'anul•la com a persona. Et dius: no serveixo, no serveixo." **(Irene, 39 anys)**

"Comença des dels vells. Si el pare maltracta la mare, el fill ho veu normal. Ve dels pares. Si el pare no pega, el fill no ho veu. Les drogues et fan perdre la consciència." **(Diana, 38 anys)**

"Comença amb el menjar que no li agrada (menysprea el que tu fas). Et desvalora com a dona, com a persona i com a gitana. I després venen els maltractaments físics". **(Emilia, 39 anys)**

Referent a això, independentment que siguin dones o homes, tant les figures pastorals com les de mediació intracomunitària coincideixen amb dones que afronten violència masclista en definir-la com un fenomen multidimensional, reconeixent la desigualtat entre dones i homes com el component estructural que la promou i justifica

"La violència, apart del maltractament físic, també s'expressa quan t'arraconen, quan et sents arraconada, la violència psicològica (...) crec que si hi ha un tracte igualitari entre home i dona s'escolta igual les dues parts que formen el problema (...) És important acabar els estudis i tenir la teva vida. Sense estudis et fas una dona dependent d'una persona o d'un treball no segur." **(Pastora, 45 anys)**

"En la violència veiem que el noi té totes les llibertats i la dona no té aquests mateixos drets, i només aguanta. La majoria de disputes entre gitanos a (ciutat on viu) provenen del matrimoni." **(Mediador interfamiliar, 71 anys)**

"La violència no és només colpejar la dona. El simple fet de no tractar-la com es mereix ja és violència. Sense arribar a colpejar, el maltractament psicològic, verbal, pot ser pitjor que una plantofada". **(Pastora, 45 anys)**

10.2 Recorregut de les dones romanís que decideixen abandonar una situació de violència masclista

Les dones entrevistades decideixen abandonar la seva situació de violència fonamentalment quan perden definitivament l'expectativa que es redueixin els nivells de violència que pateixen en la seva relació. Els motius que donen lloc a aquesta pèrdua d'expectativa, però, són diferents. Generalment, se centren en el manteniment continuat de la violència en alts nivells d'hostilitat i sentiments de "no trobar sortida", i fins i tot arriben a témer per la pròpia vida. No obstant això, en altres ocasions les dones situen la presència d'un esdeveniment extern com a disparador de pèrdua d'expectativa que les impulsa a prendre la decisió d'iniciar la recerca d'alternatives per sortir de la situació de violència en què es troben. En aquest sentit, alguns exemples referits per les dones són: el naixement d'un fill o una filla, la comparació amb altres relacions matrimonials, la infidelitat, o la intervenció de terceres persones.

"Quan ja no hi havia solució (...) quan ja no vaig poder més (...) llavors vaig pensar: jo d'aquí no en surto". (Beatriz, 24 anys).

"Quan vaig tenir la meva filla mitjana, vaig decidir que havia de canviar. Estava en una ciutat que no era la meva, no hi havia ningú de la meva família (...) la situació era molt hostil". (Diana, 38 anys)

Una vegada que les dones romanís decideixen abandonar una situació de violència, més de la meitat de les dones entrevistades afirmen buscar ajuda en els seus familiars en primera instància:

"El meu pare em va ajudar a buscar un pis (...) i llavors li vaig plantejar que si venia amb mi a aquesta casa, però que jo i els nens marxàrem de tota manera. Necessitem una casa ". (Ana, 34 anys)

"La meva família em va enviar a (una altra ciutat) amb (un altre familiar) per protegir-me. Des d'allà, vaig trucar a la treballadora social de (la ciutat d'origen) per explicar-li la meva situació: no podia veure el meu fill." (Carmen, 30 anys)

"A la meva família directa. Em vaig sentir més protegida". (Fernanda, 32 anys)

"En primer lloc, la família propera, després la resta de família. Després vaig anar a la policia, on em vaig informar." (Gracia, 40 anys)

Tanmateix, les relacions veïnals i d'amistats també juguen un paper fonamental en el procés d'abandonament d'una situació de violència, tant per contactar els familiars en aquells casos d'aïllament extrem, com en l'accés als recursos públics, encara que de vegades aquests no ofereixen la seguretat que les dones necessiten i tornen a la comunitat a la recerca de suport.

"Vaig aconseguir fer-me amiga d'una veïna. No podia parlar gaire amb ella. La veia d'amagat. Anava ràpid a veure-la abans que arribés el meu marit, amb una por horrible per si m'enxampava. A través d'ella em posava en contacte amb la meva família. Després vaig poder contactar amb la meva família, encara que ells no sabien tot el que m'estava passant, i també amb l'avi del meu fill."

(Diana, 38 anys)

"Amb la que més, amb la meva veïna, que era la que em consolava. Després amb les meves amigues gitanes del culte i amb les altres mares de l'escola. Després vaig anar (...) al Centre de la Dona".

(Helena, 58 anys)

"Primerament a Serveis Socials diverses vegades, però em van espantar, només parlaven de lleis i que havia de denunciar. Vaig parlar amb una dona gitana, amb estudis, que sabia d'aquest tema, d'una associació, i ella va mediar amb els Serveis Socials. Tu no veus sortida i els Serveis Socials t'espanten més, i tens por també pels teus fills. No et tracten com a persona". (Irene, 35 anys)

No obstant això, la família i els recursos públics no són les úniques institucions a què les dones van una vegada que decideixen abandonar el seu entorn. Dins de l'àmbit comunitari romaní, podem trobar tant dones com homes que responen a la interpel·lació de les dones víctimes de violència masclista. Són les figures de mediació intracomunitària natural i les figures pastorals.

Pel que fa a l'Església Evangèlica com a institució que intervé en situacions de violència masclista, Jelen Amador (2019) afirma que aplica estratègies institucionals de prevenció de la violència, com la formació en valors i el rebuig a la violència masclista, recompensant socialment els que més s'ajusten a aquests estàndards i sancionant a qui, per contra, no els compleix a través de la "disciplina" pública i la no participació en els sagraments. En aquest marc, Amador (2019) sosté que les figures pastorals femenines (pastores) compleixen un paper de detecció de la violència masclista i dinamitzen espais de diàleg només per a dones dins dels quals elles poden expressar-se lliurement i teixir suports en xarxes de solidaritat. Per això, en aquest treball es va valorar la necessitat d'incloure com a target de la mostra figures pastorals i de mediació, tant dones com homes.

Des de les figures pastorals, les persones entrevistades perceben que les dones víctimes solen acudir en primera instància a la família més propera. A més a més, quan una situació de violència és detectada en alguna feligresa de l'església o aquesta feligresa demana ajuda, s'activen les xarxes de suport femenines i pensen en grup quines són les intervencions necessàries, i es duen a terme. En el cas de les figures de mediació interfamiliar, el procés és similar.

Aquestes figures, després de conèixer el cas, es posen en contacte amb la família de l'agressor per avalar una separació si la violència no cessa, i fins i tot es pot arribar a aplicar el desterrament com a mesura de protecció cap a la víctima.

"El primer és explicar-ho a algú de confiança del seu entorn més proper. Després de demanar consell es miren procediments a fer (mitjançant el "culte"). Entre dones gitanes germanes de "culte" hi ha confiança, es fa mediació, buscant sempre el diàleg".

(Pastora, 45 anys)

"Ens posem en contacte amb els familiars de la dona i s'explica la situació. Després ens posem en contacte amb el marit i el seu pare i el seu oncle, i se li adverteix que tindrà un problema no només amb la seva dona i amb la família de la dona. Si no, per llei gitana s'intromp aquesta relació, fins i tot a ell se'l pot expulsar del territori."

(Mediador interfamiliar, 71 anys)

"Normalment la dona sol parlar amb les dones, també amb la dona del pastor. S'intenta veure la situació i veure què es pot fer. El pastor intenta parlar amb el marit per arreglar la situació. S'intenta intervenir per tots els mitjans, de la millor manera possible."

(Pastora, 45 anys)

Finalment, les persones professionals que treballen en serveis públics que atenen les dones romanís víctimes de violència masclista que desitgen sortir d'aquesta situació, coincideixen en les seves percepcions amb les mateixes dones i les figures de mediació. En aquest sentit, destaquen el suport familiar com a primer pas abans d'acudir a un recurs públic, encara que en ocasions la violència és detectada de manera indirecta en els tallers als quals les dones van, i des d'on són derivades a recursos especialitzats.

"Solen normalitzar la situació. Passen anys abans que elles sol·licitin ajuda. Són molt poques les que arriben al recurs demanant ajuda. Normalment és des del recurs on es detecten aquestes situacions. Normalment ho solucionen en el nucli familiar."

(Personal tècnic d'un ajuntament)

"Des que s'adonen que el que viuen és violència, ho intenten per la part més informal, de la família. Quan ja passen a una fase més de por o veuen que acabaran molt malament, és quan accedeixen a explicar-ho a un servei. La primera porta més fàcil és Serveis Socials".

(Personal tècnic d'un ajuntament)

Durant tot el procés que recorren les dones romanís, des que decideixen abandonar una situació de violència masclista fins que finalment són acollides en un recurs especialitzat, els sentiments de les dones difereixen molt en funció del grau de suport familiar, el qual es relaciona directament amb les possibilitats d'afrontament i superació del cicle de la violència en aquestes dones. D'aquesta manera, hem pogut observar que les dones entrevistades que no van comunicar la seva situació als seus familiars (fonamentalment perquè vivien en ciutats diferents) reporten majors sentiments de soledat, rebuig i incertesa davant el procés. No obstant això, tot i que les dones que sí que compten amb el suport familiar esmorteixen millor les conseqüències derivades de l'experiència de violència masclista, poden aparèixer sentiments de por a les represàlies per part de l'exparella. A això cal afegir que el recorregut pels serveis especialitzats no sempre és percebut per elles com un espai totalment segur i comprensiu amb la seva situació.

En aquest últim aspecte destaquem que les dones entrevistades que van passar per un recurs públic i van comptar amb una mediatora romaní que les acompanyés durant el procés, van augmentar la seva percepció de seguretat i comprensió. A més, és important assenyalar que les beneficiàries directes d'aquesta tasca mediatora no són només les dones romanís víctimes de violència, sinó que augmenta l'eficàcia en la intervenció dels recursos públics. En aquest sentit, la participació de mediadores romanís en aquesta fase del procés ajuda els recursos públics que intervenen amb dones víctimes de violència masclista a obtenir una foto més detallada que millora la seva comprensió sobre la situació de les dones romanís amb les que estan intervenint.

"Amb Serveis Socials no em sentia acollida. La professional gitana em va dir: 'No et preocupis que això ho solucionarem. Tu no passaràs més temps en aquesta casa.' Ella li va explicar a Serveis Socials que, després de tant de temps que fa que treballen en un barri de gitanos, haurien de saber com cal procedir en casos així. Res de denúncies, ja que si no la meva família en patiria les conseqüències. Vam quedar en un lloc apartat, diferent de Serveis Socials, i em va explicar tot el procés. La gitana va ser l'única que em va fer sentir que hi havia una segona oportunitat a la vida. A la casa d'emergència de a, em vaig sentir ben tranquil•la. A la casa d'acollida em vaig sentir controlada, aclaparada".

(Irene, 39 anys)

10.3 La percepció de les dones romanís al llarg del procés d'abandonament de la situació de violència masclista

La ruptura del cicle de la violència i l'abandonament de la situació no és un procés lineal i reeixit des de la primera vegada que s'intenta. És absolutament normal que, durant el recorregut efectuat per qualsevol dona supervivent de violència masclista, hi hagi fases en què es retrocedeix i fases en què s'avança. Per això és fonamental comprendre com se senten les dones durant aquest procés, conèixer les seves percepcions i posar-les en diàleg amb les percepcions de tots els actors implicats durant el procés de protecció i reparació de les dones.

En aquest sentit, en aquest treball hem entès la necessitat de conèixer com les dones descriuen el seu viatge a través dels recursos especialitzats, com els perceben, i entendre, així mateix, com els actors implicats perceben les dones romanís víctimes de violència així com el seu recorregut pels serveis.

L'objectiu d'aquesta comprensió es fonamenta sobre la importància de la comunicació eficaç durant el procés en els recursos especialitzats com a antecedent principal perquè les dones no abandonin el seu recorregut i se sentin acollides, compreses i segures. Les dones romanís víctimes entrevistades en aquest treball afirmen que les figures de mediació les van rebre adequadament quan van sol·licitar la seva ajuda.

"L'atenció va ser bona, sempre intenten respectar la nostra cultura i el tema dels nens. Van valorar tant els riscos per a mi com per als meus fills. Quan van escoltar totes les parts es va arribar a l'acord".

(Gracia, 40 anys)

No obstant això, la percepció de les dones quan accedeixen fonamentalment als Serveis Socials és més negativa. Només tres de les nou dones entrevistades informen que els serveis públics les van rebre adequadament, mentre que la resta no percep que els Serveis Socials vulguin ajudar-les, arribant fins i tot a canviar l'actitud cap a les víctimes després d'entrevistar-se amb la parella o exparella de les dones. Detecten un ús excessiu de la burocràcia durant l'entrevista, i senten una forta pressió per denunciar. Una de les dones entrevistades fins i tot relata la dilatació temporal durant els processos de denúncia com una de les fonts que les fan sentir que no són rebudes adequadament:

"Els Serveis Socials no em van atendre adequadament. No es posen en el teu lloc. Independentment de les normes. Tu ets una persona que està en una situació de patiment, de por, i penses que no tens cap alternativa, cap sortida i estàs arriscant molt. T'estàs posant en perill, als fills i la família."

(Irene, 35 anys)

"Vaig entrar a les 11 h a la comissaria i en vaig sortir a les 6 h de la tarda sense haver menjat res ni jo ni els meus fills."

(Beatriz, 24 anys)

De manera general, les dones entrevistades no van percebre que les persones professionals dels recursos especialitzats desenvolupessin actituds que els mostressin empatia i comprensió de la seva situació. Més aviat van percebre l'acollida com un relat fred de normes, sense atenció psicològica ni jurídica quan l'acollida ocorria en cap de setmana:

"Em van portar a la casa d'acollida d'emergència. Era cap de setmana i no podia veure la psicòloga ni l'advocada. Em van ensenyar la meva habitació. No tenia bressol per al meu nen de cinc mesos. Vaig demanar menjar, però el menjar era d'altres famílies. Vaig haver de tornar a demanar menjar i me'l vaig haver de fer jo. Però hi havia també normes, i els nens a les 18.00 h havien d'estar ja a l'habitació."

(Beatriz, 24 anys)

"Després de parlar amb el meu exmarit, em va comentar que els fills estaven ben vestits i ben alimentats. Vaig contestar que sí, però que això no tenia res a veure per no poder veure els meus fills. No entenc per què em va dir això."

(Carmen, 30 anys)

"Vaig estar a la casa d'acollida nou mesos esperant un pis, perquè és el que jo necessitava i és el que m'havien dit que tindria. Des de la casa d'acollida creuen que la seva funció és educar i fer-te una dona independent, autònoma; però allà ja no ets una dona. Et tracten com una nena. No et deixen prendre les teves decisions."

(Beatriz, 24 anys)

En relació a la identificació i comprensió dels problemes, les dones víctimes entrevistades afirmen la influència d'estereotips interseccionals antigitanos fonamentalment centrats sobre la maternitat i sobre la veracitat del relat aportat per les dones:

"Dubtaven sempre de la meua paraula. Si tenia la casa neta, no era bo. Si cuidava bé els meus fills, si els portava nets... és perquè no estava tan malalta, dubtaven de la meua malaltia. Si els comprava alguna cosa, em deien que els consentia massa."

(Ana, 34 anys)

Les figures de mediació perceben que les dones se senten ben acollides i que la intervenció és eficaç, pacífica i duradora quan recorren a la seva figura, la qual cosa és coherent amb les percepcions reportades per les dones.

"Els pastors, ancianes, etc. jo crec que sí actuen molt adequadament. Des del punt de vista cristià (d'evitar) que es produeixi un mal major, intenten resoldre el problema i donar solució efectiva i duradora."

(Pastora, 45 anys)

"Si no es compleix l'acord, s'agafa el fill i se l'avisava que ha de marxar del territori."

(Mediador intracomunitari, 71 anys)

No obstant això, en les entrevistes realitzades a professionals que treballen en recursos especialitzats no es troba aquesta coherència amb l'experiència de les dones. En aquest cas, s'autoperceben com a professionals que les fan sentir respectades i no qüestionades, atribuït a la seva alta especialització i sensibilització en la temàtica. A més a més, en relació a l'empatia, les persones professionals en reconeixen el valor en la intervenció, alhora que la necessitat de distanciament emocional com a prevenció del "burnout".

Finalment, és important reflectir l'homogeneïtzació en el tracte en els recursos especialitzats.

En aquest sentit, reconeixent el desconeixement relatiu a les experiències de les dones romanís, de vegades les persones professionals opten per "tractar-les igual a totes", obviant que l'experiència de la violència masclista no és homogènia per a totes les dones.

En aquest aspecte és fonamental recordar la definició de "discriminació" aportada per la CEDAW, en què es defensa que la igualtat no és afirmar que totes les experiències de violència són iguals, sinó que es refereix al fet que totes les experiències de discriminació i, per tant, de violència, són "igualmente importants i igualmente diferents".

"Personalment he detectat que les reben bé, ja que se'ls dona suport des del respecte, confidencialitat, i el més important, (...) no se senten qüestionades, tot al contrari, és a dir, troben un espai on elles es poden expressar amb total llibertat".

(Personal tècnic de l'ajuntament)

"Se les tracta com a qualsevol altra dona. La part més cultural, que se suposa que no s'entén, només l'entenen les persones amb certa formació o experiència en cultura gitana. En general no hi ha formació ni de cultura gitana ni d'altres cultures. Se les tracta a totes de manera estàndard."

(Personal tècnic de l'ajuntament)

"L'empatia per part de les persones és fonamental, tant dels tècnics, funcionaris, psicòlegs, etc. Aquesta és la tònica general. No obstant això, pot ser que en un moment donat les persones que atenguin estiguin sota pressió, estrès, burnout; Qui cuida el cuidador?"

(Mosso d'Esquadra)

10.4 Les pressions percebudes i les pors. De la denúncia per violència masclista a la custòdia dels fills i filles

La Llei Orgànica 1/2004 es caracteritza per un enfocament individualista sobre la protecció integral de les dones víctimes de violència de gènere. En aquest sentit, és una llei que només pot protegir eficaçment dones que pertanyen a cultures individualistes. No obstant això, en el cas de les cultures col·lectivistes -com la cultura romaní- el fenomen de la violència masclista es converteix en un fenomen col·lectiu que s'experimenta com a tal.

Des d'aquesta perspectiva, quan una dona s'enfronta a la decisió d'abandonar una situació de violència masclista, té en compte que aquesta decisió no només l'afecta a ella, sinó també als seus fills i filles de la mateixa manera que als seus familiars, així com a familiars de la parella o exparella.

Els moments més perillosos per a les dones que denuncien una situació de violència masclista o pretenen separar-se del seu agressor són els circumdants a la interposició de denúncia i obertura de judici. Per a això, les autoritats competents preveuen l'establiment d'ordres d'allunyament com a mesures de protecció per a les dones. No obstant, quan el fenomen de la violència masclista és experimentat de manera col·lectiva, la denúncia d'aquesta situació amplifica la violència no només sobre les dones romanís, sinó sobre tot el nucli familiar extens. En aquest sentit, les dones entrevistades afirmen que, durant el recorregut pels recursos d'atenció i recuperació de les violències, s'han sentit pressionades per denunciar, tot i explicitar les seves pors. I fins i tot s'utilitzen arguments com la impossibilitat d'accedir als seus drets si no denuncien:

"Vaig sol·licitar ajuda a Serveis Socials, a la unitat de dones maltractades, explicant la meva situació, però deien que havia de denunciar, si no elles no podien fer res."

(Diana, 38 anys)

"Sí, em vaig sentir pressionada a denunciar, i aquesta situació ha provocat enfrontament entre les dues famílies, discussions i baralles que han perjudicat i han ocasionat que els meus fills pateixin depressió i ansietat" (Ana, 34 anys)

"Fins i tot si les dones gitanes denunciem, després intervenen moltes altres persones de la comunitat: intervenen les famílies, la gent gran, etc." **(professional tècnic)**

"Sí, em vaig sentir pressionada per denunciar, però tenia por pel que podia passar-me tant a mi com a la meva família. Mai vaig arribar a denunciar."

Aquesta pressió percebuda per les dones és coherent amb la percepció de les figures mediadores intracomunitàries, indicant fonamentalment els Serveis Socials com els actors que pressionen les dones romanís per a denunciar.

En aquest sentit, aquestes figures opinen que per evitar aquesta pressió, i evitar la col·lectivització d'aquesta violència, és preferible utilitzar recursos de mediació intracomunitària sempre que la situació ho permeti.

"Per part dels Serveis Socials sí. I pel tema de la custòdia les envien al jutjat. Les pressionen per denunciar .

(Figura de mediació intracomunitària, 66 anys)

"Posar una denúncia no és possible, excepte en casos molt extrems amb totes les mesures esgotades."

(Pastora, 45 anys)

El Reial Decret Llei 9/2018, de 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat contra la violència de gènere, va modificar la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, perquè les situacions de violència de gènere poden acreditar-se a través d'una sentència condemnatòria per un delictes de violència de gènere; una ordre de protecció o qualsevol altra resolució judicial que acordi una mesura cautelar a favor de la víctima; l'informe del ministeri fiscal; un informe dels Serveis Socials, dels serveis especialitzats o dels serveis d'acollida destinats a víctimes de violència de gènere de l'Administració pública competent (art. 23).

En aquest context, la Conferència Sectorial d'Igualtat va aprovar el model comú per a l'acreditació de la situació de violència de gènere i la relació dels Serveis Socials, dels serveis especialitzats, o dels serveis d'acollida que en cada comunitat i ciutat autònoma acrediten la situació de violència de gènere, el 3 d'abril de 2019.

A Catalunya, els organismes, recursos i serveis que poden atorgar l'acreditació administrativa com a víctima de violència masclista que obre la porta d'accés als recursos per a dones víctimes són:

Oficines de l'Institut Català de les Dones

Serveis Socials

Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista de la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies

Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE)

Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD)

Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte

Recursos públics d'acollida

Entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de la violència masclista

No obstant això, quan les persones professionals que treballen en els recursos públics han estat preguntades sobre el nombre d'acreditacions atorgades a víctimes de violència masclista romanís, sense necessitat de denúncia o ordre d'allunyament, han afirmat la dificultat de tramitar aquesta acreditació, i el seu baix nombre.

"Sí que n'hi ha, però són molt complicades d'acreditar. Aquests informes s'han pogut tramitar perquè les dones poguessin accedir a ajudes econòmiques." (Personal tècnic de l'ajuntament)

"Ni gitana ni no gitana. Pràcticament ningú acredita. Des de l'INS es va dir que no es feien aquest tipus d'acreditacions." (Personal tècnic de l'ajuntament)

Finalment, afegida a la pressió per a denunciar, les dones romanís senten aquesta pressió i la por de perdre els seus fills i filles durant el procés d'abandonament de la situació de violència i el trànsit pels recursos especialitzats.

Aquesta por i pressió poden provenir tant per part de la família de la parella o exparella, com per part de les institucions públiques. En aquest sentit, les dones se senten jutjades i controlades en excés per les institucions i detecten la presència d'estereotips interseccionals, fet que augmenta encara més la revictimització d'aquestes dones.

"Tenia molta por que em prenguessin els nens. Em van amenaçar que em prendrien els nens. Et controlaven si estaven nets, el que menjaven, vigilaven a quina hora me n'anava a dormir. Tenien clau i entraven a qualsevol hora a la meva habitació." (Beatriz, 24 anys)

"M'he sentit sempre controlada i qüestionada. Acusada de malcriar els meus fills, acusada de no portar la petita a l'escola, quan pateix una malaltia pulmonar i tinc una justificació mèdica. Em van suspendre l'ajuda perquè em faltava un paper i vaig estar sense ingressos durant gairebé dos mesos, amb 5 fills." (Ana, 34 anys)

"El primer que diuen a les mares amb fills en arribar a la casa d'acollida és que la pàtria potestat era de la casa. Si intentes escapar-te o qualsevol cosa, els fills es queden a la casa. Sempre vaig tenir por de perdre el meu nen perquè ja ho havien fet amb d'altres." (Irene, 35 anys)

11. CONCLUSIONS

La garantia en la detecció, atenció, protecció i reparació de totes les dones víctimes de violència masclista, independentment de la seva pertinença cultural o ètnica, és una responsabilitat de l'Estat que s'implementa a través dels diferents nivells administratius que el sustenten.

Malauradament, l'existència de dades oficials desagregades per gènere i pertinença cultural o ètnica són inexistents, per la qual cosa no es poden desenvolupar polítiques públiques efectives que protegeixin les dones romanís sota els estàndards de qualitat establerts pels organismes internacionals i europeus. Per això, desenvolupem el primer acostament exploratori a la realitat de les dones romanís que decideixen abandonar una situació de violència partint de les seves percepcions i necessitats per posar-les en diàleg amb tots els actors implicats en el procés (figures de mediació intracomunitària i professionals dels serveis públics).

En aquest sentit, aquest treball ha trobat que, partint de la comprensió del fenomen de la violència masclista com un fenomen multidisciplinari de gènesi vicària i conseqüències aversives per al desenvolupament psicosocial de les dones romanís, cal abordar determinades qüestions per facilitar que el seu trànsit pels recursos especialitzats es doni en condicions d'eficàcia, qualitat i dignitat.

Des d'aquesta perspectiva, les dones reporten la percepció d'estereotips interseccionals antigitanos, així com pressions per denunciar la seva parella o exparella com a condició per accedir als seus drets, a més d'experimentar una forta por de perdre els seus fills i filles durant el procés.

Així mateix, les dones entrevistades reporten diferents obstacles comunicatius durant l'atenció en els recursos especialitzats que no experimenten amb les figures de mediació intracomunitària, la qual cosa no és percebuda pels i per les professionals, i sí per aquestes figures de mediació.

De manera concreta, cal atendre la manca de la comprensió del problema i la presa de perspectiva des del punt de vista de les dones romanís que volen abandonar una situació de violència masclista.

Com a punt final, creiem necessari també recordar que no cal interposar una denúncia, ni obtenir una sentència o ordre d'allunyament perquè qualsevol dona pugui accedir als drets recollits en la Llei Orgànica 1/2004 de protecció integral contra la violència de gènere, per la qual cosa caldria aprofundir sobre les raons que sustenten el desconeixement i el baix nombre d'acreditacions emeses en aquest sentit.

12. RECOMANACIONS

I. Conscienciació

- Comunicar els resultats trobats als actors vinculats a institucions públiques o entitats subvencionades per entitats públiques, implicades en el recorregut efectuat per les dones que volen abandonar una situació de violència de gènere. De manera específica es recomana seleccionar com a target les oficines de l'Institut Català de les Dones, els Serveis Socials, la Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, de la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte i recursos públics d'acollida.
- Impulsar campanyes de conscienciació que recordin a les persones professionals de les oficines de l'Institut Català de les Dones, els Serveis Socials, la Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte i recursos públics d'acollida, que estan autoritzades a acreditar administrativament totes les dones víctimes de violència masclista, impartint les formacions necessàries.

II. Formació

- Enfortir la protecció de les dones romanís enfront de les diferents formes de violència de gènere i la seva detecció, establint una perspectiva àmplia que inclogui la violència vicària, a través de la formació a professionals de les oficines de l'Institut Català de les Dones, Serveis Socials, Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, recursos públics d'acollida i entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de la violència de gènere.
- Promoure el suport familiar a través de la formació a professionals de les oficines de l'Institut Català de les Dones, Serveis Socials, Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, de la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, recursos públics d'acollida i entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de la violència de gènere.
- Dotar els actors implicats de la formació necessària per millorar la comunicació eficaç entre les persones professionals dels recursos públics adreçats a l'atenció i protecció de les dones en situació de violència de gènere, amb especial atenció sobre l'empatia i la presa de perspectiva des del punt de vista de les dones romanís.
- Dotar els actors implicats de la formació necessària per a erradicar la influència d'estereotips i prejudicis antigitanos des d'una perspectiva de gènere interseccional sobre les relacions entre les persones professionals dels recursos públics adreçats a l'atenció i protecció de les dones en situació de violència de gènere i les dones romanís.
- Dotar els actors implicats de la formació necessària en l'abordatge de la violència de gènere des de la mirada interseccional per a erradicar l'homogeneïtzació de les intervencions, recordant l'impacte psicosocial sobre les víctimes davant la pressió percebuda per denunciar, i tenint en compte que la mitjana de temps que necessiten les dones per denunciar a Espanya és de 9 anys i 5 mesos.

III. Facilitadores Institucionals

- Impulsar la formació acreditada de facilitadores institucionals romanís.
- Incloure la contractació de facilitadores institucionals romanís a les oficines de l'Institut Català de les Dones, Serveis Socials, Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, de la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, recursos públics d'acollida i entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de violència de gènere.

IV. Recerca

- Recollir dades desagregades al voltant del nombre d'acreditacions concedides a víctimes de violència de gènere emeses des de les oficines de l'Institut Català de les Dones, Serveis Socials, Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, de la Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, recursos públics d'acollida i entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de violència de gènere.
- Recollir dades desagregades al voltant del nombre de declaracions de risc i desemparament de menors les mares dels quals van a les oficines de l'Institut Català de les Dones, Serveis Socials, Unitat d'Actuacions de Lluita contra la Violència Familiar i Masclista, Direcció General de Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Serveis d'Intervenció Especialitzada (SIE), Serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD), Oficina d'Atenció a la Víctima del Delicte, recursos públics d'acollida i entitats subvencionades per una administració pública concreta per a l'atenció a dones víctimes de la violència de gènere.
- Augmentar la investigació relativa a l'impacte dels estereotips i prejudicis antigitanos des d'un enfocament interseccional durant la interacció entre professionals i dones romanís víctimes de violència de gènere en els recursos d'atenció i protecció de les dones víctimes de violència de gènere.
- Realitzar seguiments periòdics per controlar i avaluar l'efectivitat dels recursos d'atenció i protecció de les dones víctimes de violència de gènere referits a les víctimes romanís.

BIBLIOGRAFIA

- Amador-López, J. (2019). ¿Quién dijo sumisas? El pentecostalismo y la mujer gitana luchando contra la violencia de género. *International Journal of Roma Studies*, 1(1), 35-57.
- Barrère, M. Ángeles. (2010). “La interseccionalidad como desafío al mainstreaming de género en las políticas públicas.” *Revista Vasca de Administración Pública. Herri-Ardurala- ritzako Euskal Aldizkaria*, (Ejemplar dedicado a: Javier Berriatua in memoriam).
- Barrère, M. Ángeles y Dolores Morondo. (2011). “Subordiscriminación y Discriminación Interseccional: Elementos para una teoría del derecho antidiscriminatorio.” *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*.
- Caro-Maya, Patricia. (2018). “Antigitanismo de género. Una mirada interseccional sobre las políticas de inclusión para población romaní y gitana” En (Re)visiones gitanas. Políticas, (auto)representaciones y activismo en diálogo con el género y la sexualidad. Serie Generales Universitarias, 213. Edicions Bellaterra. Barcelona
- Crenshaw, Kimberlé W. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43 (6), pp. 1.241-1.299. Traducido por: Raquel (Lucas) Platero y Javier Sáez
- Davis, Angela. (1981). “Mujeres-raza-clase”. Ed. Akal cuestiones de antagonismo. Barcelona
- Hill Collins, Patricia y Bilge, Sirge. (2019). “Interseccionalidad” Ed. Morata. Tema Justicia Social. Teoría crítica. Madrid
- Jabardo, Mercedes (ED), (2012) “Feminismos negros. Una antología”. Ed. Traficantes de sueños. Madrid

- Ripio Rodríguez, M. Vanesa. (2019) «Otro juego de herramientas: matriz de dominación y resistencia simbólica». En Feminismo/s, 33 (junio): 21-34. Dossier monográfico: Diálogos entre la democracia participativa y la interseccionalidad. Construyendo marcos para la justicia social, coords. Patricia Martínez-García y Jone Martínez-Palacios, DOI: 10.14198/fem.2019.33.01
- Sóñora Soto, Ivette. (2018). “Pensar raza: La interseccionalidad: un camino de desafíos y encrucijadas” Revista Estudios Feministas, Florianópolis, 28(1): e64872
- Viveros Vigoya, Mara. (2016). “La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación”. Debate Feminista 52 (2016) 1-17
- Werneck, Jurema. Of Ialodês and Feminists: Reflections on Black Women’s Political Action in Latin America and the Caribbean. Volume: 19 issue: 1, page(s): 99-113. Issue published: March 1, 2007
- Hine, D. C., Brown, E. B., & Terborg-Penn, R. (1993). Black women in the United States: an historical encyclopedia, Darlene Clark Hine, Elsa Barkley Brown and Rosalyn Terborg-Penn (eds.), Carlson, New York, pp. 1.172-1.176
- Hooks, B. (1984). Feminist theory: From margin to center. South End Press. Boston.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. University of Chicago Legal Forum, 139-167.
- Collins, P.H. (2002). Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment. Routledge. London.
- Davis, A. Y. (2011). Women, race, & class. Vintage. New York.
- Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? Marxism and the interpretation of culture. Urbana: University of Illinois Press, 271-313.
- Hooks, B. (2004). Mujeres negras. Dar forma a la teoría feminista. Otras inapropiables. Feminismos desde las fronteras, 33-50.

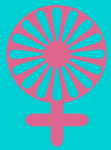
- MATAACHE, Margareta (2017), «Biased Elites, Unfit Policies: Reflections on the Lacunae of Roma Integration Strategies», *European Review*, 25, 4, pp. 1-20.
- LÉPINARD, Éléonore (2014), «Impossible intersectionality? French Feminists and the Struggle for Inclusion», *Politics & Gender*, 10, 1, pp. 124-130.
- LOMBARDO, Emanuela y Mieke VERLOO (2010), «La “interseccionalidad” del género con otras desigualdades en la política de la Unión Europea», *Revista española de ciencia política*, 23, pp. 11-30.
- OPREA, Alexandra (2004), «Re-envisioning social justice from the ground up: Including the experiences of Romani women», *Essex human rights review*, 1, 1, pp. 29-39.
- BITU, Nicoleta y Enikő MAGYARI-VINCZE (2012), «Personal Encounters and Parallel Path toward Romani Feminism», *Signs*, 38, 1, pp. 43-46.
- KÓCZÉ, Angéla y Maria Popa RALUCA, (2009), *Missing Intersectionality: Race/Ethnicity, Gender and Class in Current Research and Policies on Romani Women in Europe*, Center for Policy Studies-Central European University. Budapest.
- Caro, P. (2018). «Antigitanismo de Género. Una mirada interseccional sobre las políticas públicas de inclusión para población romaní y gitana». (Re)Visiones Gitanas. Políticas, (Auto)Representaciones y Activismos en Diálogo con el Género y la Sexualidad. Rodrigo, A. y Massó, J. (Eds). Bellaterra. Barcelona.
- FACIO, Alda (1992), *Cuando el género suena cambios trae*, ILANUD, Costa Rica.
- Resolución 34/180 de la Asamblea General de la Organización de las Naciones Unidas «Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer», 18 Diciembre 1979.

- Instrumento de Ratificación de 16 de diciembre de 1983 de la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer, hecha en Nueva York el 18 de diciembre de 1979. BOE» núm. 69, de 21 de marzo de 1984, páginas 7715 a 7720. Recuperado de <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1984-6749>
- CEDAW/C/GC/35. Recomendación general núm. 35 sobre la violencia por razón de género contra la mujer, por la que se actualiza la recomendación general núm. 19. Recuperada de <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhslidCrOIUTvLRFDjh6%2fx1pWAeqJn4T68N1uqnZjLbtFuaxmiWrx1jUjN2YPr87ua2opczpm8HRQTpbV8yB4xPAMNMdlvkcJoAEe33GIZ%2fzBVX>
- CEDAW/C/ESP/Q/6, <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhssmw5jHDQuNBd%2bTWAIG8TIGmF%2fJcFE6A8QFDaeXN%2bOWOiQ2bUefxeX2hz6ab9LOPtzb9yERuTdChnZ4x4%2b66qJEFFwiVYx03%2bjsU4Hds9YIh>
- CEDAW/C/SR.649 y 650
- Convenio de Estambul
- Ratificación Española del Convenio de Estambul
- ROMA FRAMEWORK: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0173&from=EN>
- Principios de integración de los gitanos: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/108377.pdf
- Nuevo marco integración gitana: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf
- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=-BOE-A-1978-31229
- Catalunya, la Llei 5/2008, de 24 d'abril

disseny gràfic: @castillosnlaire

DIAGNOSI INTERSECCIONAL

DE LES NECESSITATS DE LES DONES GITANES
VÍCTIMES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

I el seu abordatge des dels serveis de la xarxa d'atenció

ESTUDI EXPLORATORI SOBRE EL VIATGE DE LES DONES ROMANÍS
QUE ABANDONEN SITUACIONS DE VIOLÈNCIA MASCLISTA A CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Institut Català
de les Dones